

m a n u s

Nylands litteraturförening r.f.

m a n u s

Litterär tidskrift utgiven av Nylands litteraturförening r.f.
med stöd av Svenska Kulturfonden.

Tidskriften utkommer en gång om året.

Ansvarig utgivare: Ursula Vuorenlinna

Teknisk framställning: Johan Ulfvens

Teckning: Jannika Nylander

Hemsida: nylitt.webbhuset.fi

ISSN 1458-9389

Tryckt på miljövänligt papper

Oy tt-urex Ab
BORGÅ 2015

Till läsaren

Detta är Nylands litteraturförenings medlemspublikation som kommer ut i ett nummer varje höst och delas ut till medlemmarna samt finns att plocka med sig på Bokmässan i Helsingfors och Bokkalaset i Ekenäs och dessutom under året på Helsingfors Arbis.

I höst har vi program på Åbo bokmessa där Christine Grandell representerar föreningen i programmet Roster längs kusten lördagen den 3 oktober kl. 14.30–15.00. Sedan är vi också med på Bokmässan i Helsingfors den 22–25 oktober med en egen monter med adressen 6p72 och med program: fredagen den 23 oktober kl. 18.30–19.00 har Nylitt programmet Utgivning på eget förlag där Agneta von Essen, Märta Salokoski och Majsan Stendahl pratar med Janina Orlov om sina böcker som kommit ut på eget förlag under året. Vidare representerar Majsi Åhman föreningen på de finlandssvenska litteraturföreningarnas gemensamma programpunkt Roster längs kusten på Tottiscenen söndagen den 25 oktober kl. 15.30–16.00. Kom och lyssna!

Lördagen den 7 november har vi program i Ekenäs bibliotek under Bokkalaset i Ekenäs. En buss kommer att gå från Kiasmas hållplats kl. 8.30 på lördagen och den startar tillbaka från Ekenäs cirka kl. 17. Det kostar 20 euro att komma med båda vägarna, en väg 10 euro.

Lördagen den 12 december kl. 14.00–16.00 är det traditionell Nyländsk författarmatiné i Helsingfors Arbis festsal. I skrivande stund är det ännu oklart vem som uppträder, men det klarnar i god tid före.

Kolla in våra program på vår webbplats på adressen nylitt.webbhuset.fi. Vi finns också på Facebook. Via hemsidan kan man anmäla sig som medlem. För medlemsavgiften på 20 euro får man medlemsbrev 3–4 gånger om året med uppgifter om våra program, publikationen Manus och subventionerat deltagande i olika skrivarkurser och andra evenemang. Dessutom har vi en lektorstjänst som också är subventionerad.

Årets Manus innehåller som vanligt lite av allt, både dikter och längre noveller samt även recensioner. Vi hoppas att alla läsare ska hitta något av intresse.

Nylands litteraturförening gratulerar Susann Uggeldahl till första pris i Solveig von Schoultz-tävlingen.

Följande böcker har kommit ut sedan senaste Manus:

- Agneta von Essen: *OCH*. Eget förlag 2015
- Christine Grandell: *Det skall alltid vara du och jag*. Eget förlag 2015
- Märta Salokoski: *Äventyret att bli gammal. Tankar om åldrandet*. Eget förlag 2014
- Majsan Stendahl: *Han fick prinsessan – men var blev kungariket?* Eget förlag 2015
- Majsi Åhman: *Ord som bildar bro*. Eget förlag 2014

Ursula Vuorenlinna

Tysta tyger

Det börjar med hår. Och tyg. Hår och tyg, men inte på samma ställe.

Pojkarna ska alltid ha långt hår. Böljande manar som hos flickor och hästar. En del av pojkarna luktar häst, trots att de aldrig varit i närheten av en. Värme och naturlig smuts. Tillsammans blir de rena.

Pojkarna med långt hår brukar vara vackra. Undantaget har lång svart läderrock och svart oljig man. En krans av nitar runt halsen, kedjor klirrar som sporrar. Eller betsel, som hos bryggeriets mulliga draghästar. Han går på med samma ihärdighet men utan deras medfödda gullighet. Han är bra att vara kompis med på mörka gränder. Men ingen att pussas med inne i grändens skuggor.

De vackra pojkarna svävar i sina moln av glansigt tjockt hår. Deras höfter är ännu smala medan musklerna börjar vakna i deras överkroppar. Inte pedofilföda men snudd på. Så unga att de inte vet vad de är. De bara är. Underbara. De kan bli vad som helst. Rockstjärnor. Knäppa upp knapparna på sin vita skjorta, breda ut armarna och spänna ut bröstmusklerna. Mot vad som än mån timer komma.

Det är pojkar att drömma om, att fylla tomrummen med.

Det är inte pojkar att vaka med, att fylla sina ihåligheter med. Det är andra pojkar med kort hår och tobak i andedräkten, och om de är smala är det på fel ställen. De kan aldrig bli rockstjärnor. Inte underbara på något sätt.

De är besvärliga, trassliga, krävande. När de får grepp om en hänger de sig på, klistrar sig fast över hela ytan. Förstör luften som man andas så man aldrig kan bli som förr. Och man tackar för det. Hon ler och andas in mera av honom som just då kväver henne och erövrar henne inifrån. Hon förstår inte bättre trots att hon vet allt vid tjugotvå.

För att trösta sig låter hon sitt eget hår växa. Det blir för mycket. Hon måste binda fast, fläta, samla det i knutar. Längre hålls det inte, det är tungt och halt och gör som det vill.

Aldrig gör någon som hon vill. Något. Inte ens hennes eget hår.

Hon försöker göra som andra vill, som man brukar. Någon del i henne är skev eller så har den trillat av. Hon är den där som finns i varje orkester, den som alltid spelar falskt, så alla får öva extra till halva natten. Gnisslet, gnisslet

ständigt från hennes fiol. Ingen Stradivarius, inte ens en violin. Den allra billigaste som är Made in China.

En dag märker hon att de vackra pojkarna har längre hår än hon. I en rulltrappa på köpcentret avundas hon en pojke hans långa, tjocka, glansiga hår. Vill dra loss hårlänken som han virat runt det. Låta vinden gripa tag i det så snart han stiger ut genom automatdörrarna. Själv ska hon flyta inne i hans hårmoln.

När man inte har så mycket hår kvar blir man tvungen att breda ut det. För att täcka över allt det bara och gamla. Hon kunde säga det till honom men han skulle inte förstå.

Lite längre bort börjar hon beundra allt hår. I takt med att julkorten blir färre blir det också färre kramar. Sällsynta lätta beröringar av hår mot hennes kind. En fläkt av något levande blandas med hennes andedräkt. Och försvinner.

Hon går vidare och glömmet konsten att balansera på höga klackar. Varför vicka på rumpan om ingen längre vill se. Ifall hon ännu förundras över något är det som ett barn, inte som kvinna eller man. Tänka sig. Titta mamma.

Då vet hon redan. Det är ingen vits med någonting, ingen avsikt, ingen större plan. Bara det där att man inte förstår. Och att man senare fattar. När det är för sent. Och att allt det där bara är så. Inte underbart. Bara så.

Du är här.

Det står på ett papper på väggen. På många väggar, kartor, levande reklamtavlor i köpcentra. Du står här. Eller betyder det att det här är allt som du är. Ett rött kryss på ett papper. Ganska litet kryss på ganska litet papper.

Jag trodde att vi är här, säger han. Pekar på deras kängor mot en helt annan mark. Det är alltför kallt för jesussandaler numera.

Tyst, det är inte färdigt än.

När det ena börjar med hår, börjar det andra med tyg. Det första tyget mot den skrynkliga röda ömma huden. Första gången som något stramar åt. Armarna stoppas in i byxlinningen när de är i vägen för det viktigaste. Maten. Första gången fången, första gången tvungen att äta. Hungrig och bunden. Mjölken doftar.

Lite senare blir det skillnader. Vätt, torrt, lent, strävt. Huden vet vad som är bäst. Huden vet men kan inte tala. Kroppen vrider sig på skötbordet, skruvar på sig vid matbordet, skrubbar sig mot träd. Vilken lättnad att kunna dra av strumporna som kliar. Och lite senare: att tappa de dåliga tröjorna i golvet. Ta på sig den som inte kliar, inte stramar åt, inte är kall eller het. Tröjan som inte

viskar med otrevliga röster. Liksom gruset under skorna, tuschen mot vita tavlan, slantarna i plånboken. Den bästa tröjan är den tysta tröjan.

I badrummet hänger pappas badrock i strävt frottétyg. Lillasysters badhandduk i våffeltyg, med en huva i ena hörnet. Mammans morgonrock har hamnat på fel krok, det blommiga lena tyget fastnar på sträva fingrar. Alla tyger är fel men blommorna har vackra färger.

Hans egen badrock är den lenaste av alla, av det allra mjukaste handduks-tyget. När han drar den på sig smyger den tätt intill hans kropp och bara tiger.

Han tar sig genom de vanliga skedena. Inklusive rockstjärna fast med blommig skjorta, inte vit. Han låter håret växa och går omkring barfota till sena hösten. Av någon orsak stör gruset mindre när han kan känna det med fötterna. Han stöter inte på henne då ännu, och hon är inte förtjust i smutsiga bara fötter. Jesussandalerna kommer senare, de har nästan likadana. Nu är det ännu för tidigt.

Ibland tänker han att det är tygets fel. Att han inte blev någon riktig rockstjärna eller ens chef för något. Varför kunde han inte bita ihop och låta tyget visa bäst det ville? Pressa fram svetten, kyla ner och klia honom. Varför kunde han inte hantera tyg som folk? Egentligen kan han hantera tyg som folk, undvika det sträva och högljudda. Men något i tyget hindrar honom från att göra som man borde. Som de andra gör. Kanske det hade gått bättre om hans första tröja hade varit annorlunda.

Han säger ganska ofta Kanske och Om. Ju oftare han säger desto mindre betyder de. Kanske blir mera som Ja. Och Om börjar låta som Knappast. Han vet inte vad det betyder. Han bär tysta tyger numera och de har inget att säga om det där.

Med tiden börjar han misstänka att ganska få saker betyder något alls. Det kan vara viktigast i världen när det händer. Den nya skjortan känns tät som en plastpåse och han svettas som en gris över sin hetaste dejt. Eller så är tyget lent, släpper luften genom och han svävar en meter över marken tillsammans med sin dejt. Lite som en rockstjärna. Men någon betydelse, nej.

Ändå kan han inte låta bli att undra. Hur skulle det ha varit att födas som flicka? Skulle hon ha fått snällare kläder, som skulle ha lugnat henne? Föräldrar skryter med sina lugna barn som sover nätterna genom. Och gnäller aldrig ens på dagen. Skulle han då ha blivit chef någonstans eller ens herre över sig själv? Fast med tiden betyder det allt mindre. Det finns allt mindre att vara herre över. Inte ens den egna kroppen lyder alla hans befallningar. Han är tacksam när den gör det. För att han inte har något val.

Ingen av de där dejterna som han vändades över ledde till något speciellt. Inte för att han kan säga när hans nuvarande dejt blev något utöver det vanliga.

Eller blev de något mer för varandra samtidigt. Om de någon gång närmar sig frågan drar de sig undan innan det krävs ett exakt svar.

De kan gå omkring tillsammans på stan eller i väl inövade mönster runt varandra hemma hos sig. Så allt fungerar och ingen får bestående skador. Medan de talar om något annat kan det gamla sippra genom. En doft som försvinner. Långhåriga pojkar. Ord som mumlar mot huden.

Tysta tyger. ■

Jag sträcker mig

*Hur långt – hur djupt in
i havet,
skall jag sträcka ut
mina händer – och fingrar,
för att känna dig
som vattnet
som sköljer mitt hår?*

*Ligger och flyter
gungande på det blåa
ovan havsytan.
Känner mig så lätt,
vacker och älskad,
här mitt i
den oerhört ljumma tystnaden
under svävande tankar,
och himlen
som byter färg.*

*Hur långt – hur djupt in
i havet,
skall jag sträcka ut
mina ord och meningar
för att nå till landet
där jag vill stanna
och bli?*

Tacksamhetens rum

*Varje morgon
öppnar sig som en blomknopp
med möjligheter
som ingen annan än du
kan plocka.*

*Utan tacksamhet
är vi blinda
att se
och plocka blommorna som finns
på våra livsstigar.*

*I tacksamhetens rum
växer vi alla
till den som vi
på riktigt är.*

*Där och endast där
kan vi även bemöta livet
som det är –
som det på riktigt är.*

*Tacksamhetens rum
är fulla med gåvor
av gudomligt slag.
Kommer du fram
och hittar in dit
kommer ingenting mera att
fattas dig.*

I samma rum

*I samma växthus
möts vi som två barn
med fingrar så mylliga.
Grönt, grönt och grönt,
lite orange och gul glädje
som musik med fågelsång
uppfyller våra så evigt barnsliga
hjärtan.*

*Att leka tillsammans
i ett växthus
är det bästa vi vet.
Du ger mig kärnhus
som jag odlar till känsloliv
för oss båda två.*

*För vi vet ju alla
att du är från Mars
och jag är från Venus,
och att vi är ett svårt vi
men vi
klarar nog av det tillsammans.*

*Och när vi har gett varandra
och alla små plantorna vatten,
då stiger vi upp på terrassen
för att dofta på kaffet och läsa.
Och vem vet
kanske tar vi oss ikväll även ett nakendopp
i månljuset!*

EU då det föddes

Jag tänker bakåt i mitt liv och fastnar vid ett lite medfaret tidningsurklipp från 1950-talet. På bilden två vilsna flickor på flygplanstrappans branta steg, klivande uppåt och tydligen anropade av en fotograf nedanför. Ingen datering finns på klippet, men jag har kommit till att det handlar om 1952, året då Helsingfors var värd för de Olympiska spelen.

Den ena är en blivande kompositör och artist som har en glimrande framtid framför sig. Den andra är jag.

Vi är båda födda i april 1939 och har nyligen blivit tonåringar. Vi är på väg på vår första resa till kontinenten, till det otroliga Paris. Vi är oändligt ovetande, helt utkastade i en okänd värld. Naiva. Pirjo är dotter till min mammas chef på Krigsinvalidernas Brödraförbund. Vi hade inte träffats förr, Pirjo och jag, men vi fick genast god kontakt med varandra. Båda hade vi ju besökt förbundet på Kaserngatan där hennes pappa och min mamma jobbade.

Nu var vi på väg till Paris, för att därifrån föras till en sammankomst där ungdomar i de lägre tonåren under några veckor skulle lotsas in i fredsbygget efter andra världskriget. Pirjo skulle vara i Belgien, jag i Parisregionen. Till båda träffarna skulle det komma en ung person från varje nation som deltagit i kriget. Det hade man berättat – men mycket mer visste vi inte.

Det var först många årtionden senare jag insåg att det hela var en del av Jean Monnets och Robert Schumans EU-strategi. Vi skulle vara med och bygga upp ett fredligt Europa på den stabila grunden av järn- och stålunionen som de skisserat upp tillsammans.

Att det blev just vi två som skulle sändas från Finland ser jag som en följd av en kedja med sammanträffanden. Det är naturligt att inbjudan till alla länder som kämpat under andra världskriget hade skickats till de nationella organisationer som skapats för att stöda krigsinvalider och stupades anhöriga i deras tillvaro efter krigsslutet. Någon hade riktat Finlands inbjudan till Krigsinvalidernas Brödraförbund. Min mammas chef var krigsinvalid, min mamma var krigsänka. Deras flickor var i den ålder som Monnet och Schuman ville nå, varför inte föreslå dem?

Med en senare (mycket senare) reflektion kring detta har jag tyckt mig förstå, att en bidragande orsak till valet av just oss också var en följd av att det var bråttom med anmälan. Kanske hade inbjudan dansat runt hos olika myndigheter i Finland innan den landade på Brödraförbundet? Det fanns inte tid att

skicka den vidare till någon annan instans längre. Och min mamma, som översatte från finska till svenska på förbundet, kunde också franska. Så det var lätt för henne att få oss två anmälda till de första fredsseminarierna för unga efter andra världskriget.

Så Pirjo och jag åkte iväg för att bygga ett fredligt Europa.

Utan att ha en aning om vad det egentligen innebar.

Att det blev Frankrike för mig och Belgien för Pirjo tror jag hänger ihop med att min mamma var en inbiten frankofil – jag kom också senare att liksom hon studera franska vid Helsingfors universitet.

Vi skulle flyga till Paris och där bli mötta av respektive fredsvärdar. Det tydligaste minnet av vår resa till fredsbygget har jag från flygfältet i Paris. En vänligt leende ung man stod med en enorm skylt vid utgången. FINLANDE stod det och så något som påminde om våra namn. Vi stegade fram till honom och pekade på hans skylt.

Han lyste upp och en svada på ett fullkomligt obegripligt språk sögs in våra öron. Snart kände vi igen ryska, RYSKA (!), men bara som en mjuk melodi och utan förståelse. På engelska och med hjälp av min nybörjarfranska kunde vi förklara att *Njet russki*, det kan vi inte. Hans glada min slocknade, vi förstod att han blev rysligt besviken. Någon hade anställt honom för att ta hand om de finska krigsförlorarna – men tänkt fel.

Det gick hastigt förbi, det generande ögonblicket, och så befann jag mig i bussen på väg till Seine-et-Oise, där min fredsinsats skulle utvecklas.

Det blev några härliga veckor som också vädrets gudar gynnade. Vi var logerade i ett litet slott som ägdes av Jean Monnet. Han besökte vår fredskonferens och mitt minne av honom är positivt. Vi tyckte alla att han var glad och att han utstrålade en stark vilja att förena oss. Det låter som en efterkonstruktion – och orden jag nu tar till var då ännu obekanta för mig. Men vi förstod att vi var där tillsammans för att bli vänner, efter det fruktansvärda kriget som hade drabbat oss alla när vi var små.

En av de stora upplevelserna jag fick var att lära känna en underbar färgad ledare. Hon kom antagligen från någon av de franska kolonierna. Hon var klok, initiativrik och humoristisk, hennes skratt mjukt och vänligt. Vi såg upp till henne och för mig är det Monnets ungdomsläger som lade grunden för den antirasism jag flaggar för idag.

När Finland tog steget in i EU fick jag uppdraget att ordna utbildning om unionen för rektorerna i Helsingfors – tiotals år efter det att Jean Monnet bjudit in tonåringar till fredskonferens. ■

Lätta tankar som lättat ankar

Tack, Cello för lånet av rubriken. Så heter en av dina många kåserisamlingar. Dina böcker var välkomna julklappar år efter år i min barn- och ungdom. Och inte visste vi då att du på riktigt hette Olle Carle, var en lysande tidnings-skribent och hade fem barn. Men dina kåserisamlingar älskade vi!

Från 1945 till 1972 producerade du nästan varje år en boktitel med snärt. Och jag är således skyldig dig ett tack. För den här snärtiga rubriken från 1949. Det var svårt att välja, annars. *En hög repriser till högre priser* (1963) var också lockande, liksom *Lätt färdiga stycken* (1959) och *Varför blommor inte hembiträdet?* (1947) var länge med i täten. Men jag valde *Lätta tankar som lättat ankar* (1949) den här gången.

En av de få varma och soliga dagar som unnades oss den här sommaren blev till ett förunderligt, vibrerande minne att spara för vintern.

Ett besök i Lovisa hör sommaren till – så också detta år. Och när man är där ska man styra stegen till Alexandersgatan 2 och det anrika caféet där. Vi hade parkerat bilen nere vid Skeppsbron och vandrat uppåt förbi de gamla gårdstunen till gatan med det kejsrerliga namnet.

Vi hörde och såg en fnittrig mamma med två småflickor som skuttade framför henne, det såg ut som om de hoppade barbi på trottoaren.

”Passa på nu flickor, när ni får springa med skorna på mattorna! Eller vill ni göra det barfota?”

Den märkliga repliken ur mammans mun drog till sig min uppmärksamhet. Då såg jag det: trottoaren var bemålad! En lång rad av konstnärligt utarbetade trasmattor bredde ut sig så långt ögat nådde.

Varje matta var unik med sin egen färgsättning och storlek. Mitt i allt låg där en som inte var en trasmatta utan i stället en tambursmatta av säv. Hela trottoaren var förvandlad till ett innegolv med härliga mattor!

Det visade sig att det var ett projekt som visualiserats av en konstnärlig ledare med skolornas elever som frivilliga målare. Vilken härlig och genialisk idé av bildkonstläraren!

De där mattorna på trottoaren gjorde mig glad inuti och ännu under Lurens teaterföreställning på kvällen fnissade jag åt det fina sommarminnet som Lovisa bjöd på.

Det här utspelade sig under den delen av sommaren då nästan var dag bjöd på kyla och regn – då anade man ju inte att det skulle bli högsommar då skolorna började. Kanske var det de härliga trasmattorna som lockade sommaren tillbaka?

Eller var det blomsterprydnaden vid Söderkulla? Aldrig förr har vägen som drar förbi centrum i Söderkulla varit så sommarklädd. Stora, verkligt bastanta

krukor överfulla med härliga röda pelargoner i stort antal har placerats mitt på gångstråket mellan körfilerna.

De har blivit ansade och vattnade hela sommaren och gör hela vägsträckan till ögonfröjd. Det är helt otroligt att man med så naturliga och i grunden enkla förändringar kan åstadkomma så mycket positivt.

Det är bara att tacka och ta emot när man får målade trasmattor och blomsterprakt som gör vardagen till en upplevelse. ■

Till minnet av en liten grå kanin

För snart trettio år sedan var jag den lyckliga ägaren till en grå dvärgkanin som lystrade till namnet Poppe (uttalat med o som i olle). Lilla Poppe var till stor glädje och något bekymmer i vårt hem. Den bodde i en bur i köket och sov där snällt hela natten. På morgonen öppnades burdörren och pigga Poppe hoppade ut, skuttade längs den röda trasmattan till sin kombinerade mat- och avlastningsplats. Vi hade nämligen lärt oss rätt fort att samtidigt som Poppe tuggade i sig hö producerade den runda piller som trillade ut i den andra ändan. Alltså konstruerade vi ett lådsystem som beaktade dessa båda funktioner. I en avlång röd låda byggdes en "landgång" av smala bräder med lämpligt stora springor. I huvudändan av spjälgolvet fanns alltid hö. När Poppe sedan friskt tuggade på höet, ramlade de små pillren nätt mellan springorna. Systemet fungerade alldeles utmärkt!

För att vara en kanin förorsakade Poppe ganska litet förstörelse i hemmet. En gång upptäckte vi att den nästan tuggat sig igenom en elledning. Ledningarna måste vi sedan alltid kolla extra noggrant. En annan gång märkte vi att Poppe fått diarré. Orsaken kom vi också så småningom på. Poppe hade tuggat i sig pärmerna på en "Opettaja"-tidning. Den läraren var alltför svårsmält!

Poppe var mycket sällskapssjuk och lekfull. Den älskade att leka tafatt. När den hoppade fram till mig och stampade några gånger med bakbenen betydde det: nu vill jag leka. Vi bodde då i en lägenhet där rummen var placerade så att man kunde röra sig genom dörrarna i en cirkel. Leken startade då från arbetsrummet till vardagsrummet. Därifrån vidare till sovrummet och så genom tamburen tillbaka till arbetsrummet. Poppe skuttade helst på mattorna men tog också suveräna svängar på det hala golvet. Så höll vi på tills Poppe tröttnade. Då gjorde den en avstickare till köket, dök in i sin bur, svängde sig snabbt och tryckte fram nosen mot luckans öppning. Då skulle man krafsa den mellan öronen, för det älskade den.

Vi tog också med den till vår dåvarande stuga i Mörskom. Där hade vi en bur på gården. En gång när vi skulle åka hem, lyckades Poppe smita och skuttade naturligtvis med fart under stugan som stod på pelare. Det var omöjligt att locka den därifrån. Alltid lurade den oss genom att glatt hoppa till den motsända sidan. För att fånga den måste vi använda list, i rent konkret betydelse. Min man hittade en lång bräda som han föste med under huset. Jag stod på den motsatta sidan för att fånga upp den pigga krabaten. Det lyckades! När

Poppe kom rusande mot mig nappade jag hastigt upp den i famnen. Med den påföljden att jag förlorade fotfästet och trillade rakt i den enda rosenbusken på tomten. Men Poppe hade jag i ett stadigt famngrepp! Det enda men jag fick var några skråmor av rosentaggarna.

När vi sedan flyttade från stan till vår villa i Esbo trodde vi att Poppe skulle trivas där. Så blev det tyvärr inte. Bara omkring ett och ett halvt år efter flytten somnade Poppe in i sin bur. Om det var de nya omständigheterna, det myckna bultandet eller saknaden efter det trevliga tafatt-loppet som var orsaken till bortgången vet vi inte. Det var stor sorg när vi begravde den lilla gråa kaninen i ett hörn av trädgården.

Hela berättelsen kom till när jag från fönstret i vår nuvarande lägenhet såg en liten grå kanin skutta på den asfalterade gatan framför vårt hus. Den liknade Poppe på pricken! Jag önskade verkligen den skulle klara sig oskadd och söka skydd i parken vid gatan. Lilla kanin, lev länge! Du inspirerade mig att teckna ner berättelsen om Poppe. ■

Skogsinsikter

Ofta när jag är på stugan brukar jag roa mig med att hitta olika intressanta formationer eller figurer i naturen. Mest blir det varelser av olika slag som gömmer sig i grenmönster eller uppstår i lövverket på grund av skiftningar i ljus och skugga. Vissa av formationerna kvarstår år efter år. De är som gamla bekanta. Så var det när jag under pingsten satt och lyssnade på musik från radion. På andra sidan sundet såg jag igen tomtegubben som gömde sig i björkarnas lövverk. Samma stora Disney-tomte fanns där som han brukade. Nu såg han helt beskedlig ut, men i en annan dager blev han amprare, kanske lite skrämmande.

Förr skrämde man ju speciellt barnen med onaturliga naturväsen av olika slag. De uppfanns säkert för att hindra barn från att utsättas för faror. I brunnen bodde brunnstrollet eller Näcken i forsen. I skogen fanns rån, troll eller häxor. Småningom utvecklades väl dessa skrämselfigurer till halvsanningar och myter.

Jag kommer mycket väl själv ihåg när jag som barn en gång skulle snedda genom en skog. Den var inte stor, men rätt tät. Tillsammans med familjen i

bärskogen hade skogen känts hur sympatisk som helst, men nu när jag var ensam där blev den plötsligt skrämmande. Jag tyckte mig se ett mörkt väsen som lurade bakom ett buskage. Jag andades snabbare och började springa. Ibland vände jag mig om och tyckte mig uppfatta hur den mörka skuggan förföljde mig.

Slutligen kom jag fram till mitt mål: ett besök hos mina sommarkompisar, men så upprörd var jag att på basen av min berättelse begav sig föräldrarna till mina vänner till skogen för att leta efter den möjliga "förföljaren". Naturligtvis hittade de ingenting. De följde mig sedan en bit på vägen hem, som nu gick runt skogen längs den öppna vägen.

Trots att jag numera i allra högsta grad njuter av skogens lugn och skönhet, kan jag ännu i dag förnimma en mycket svag känsla av oro där någonstans längst inne i mig. Den är inte starkare än att jag får den att försvinna med hjälp av det sunda förnuftet.

I dag är det helt andra företeelser som kan förorsaka obehag. Det är fråga om de små bestarna: myggor, fästingar och älgflugor. För att röra sig i skogen måste man klä sig rätt och tätt! Och det känns inte alltid så trevligt. I synnerhet inte i het sommarvärme. Utan dessa irriterande och t.o.m. farliga kryp skulle den finska skogen vara helt paradisk. Hur underbart är det inte att se solljuset sila mellan trädstammarna, förtrollas av fågelsången eller njuta av mossornas varierande saftiga gröna färger! Därtill kommer allt det som skogen bjuder på. Vilken glädje är det inte att få tillgodogöra sig blåbär, lingon och svamp! Den skörden får jag njuta av året runt.

Och i år blommar blåbären rikligt omkring vår stuga. Nu hoppas jag verkligen att frosten inte tar blommorna eller att måsarna lyckas hitta bären före mig! ■

Spottloskan

De går i skogen och plockar blåbär.

– Fammo, va e det där vita?

Flickan pekar på det vita skummet på en ormbunksstjälk. Hennes arm i den kortärmade blusen är knubbig och brun, snodden som håller ihop hennes hår håller på att lossna och ögonen har frågandets iver.

– Det är ormspott.

Flickan ställer sig att titta.

– Som tvällödder. Tvål smakar äckligt. Har ormen spottat bort tvålskummet? Är det däffö det heter ormbunke?

Farmor vrider sig. Här behöver ett och annat redas ut. Gudskelov är flickan inte rädd för ormar som spottar omkring sig. Vad är ormspott, egentligen? Ormspott sa folk när farmor var liten. Ingen chans att googla här i skogen. Och ormbunke, ja varför heter det så?

– Nu fyller vi muggen med blåbär. Sen i stugan tar jag fram Ipaden och så kollar vi ormspottet, blir det bra?

På kvällen somnar flickan, nöjd med förklaringen om ormar, ormbunkar och den lilla spottstriten, som under en av sina utvecklingsfaser döljer sig i ett hölje av skum. Sin mjukisgroda har hon placerat tätt intill kinden.

Farmor ställer sig vid fönstret och begrundar det spegelblanka vattnet. Tänker att ord väcker minnen.

Han skulle bli poet, hade han sagt. Nu följde han henne hem från skoldansen, höll hennes hand. Några kvarter från hemmet stannade han, tog hennes huvud mellan sina händer.

”Nu tänker han kyssa mig”, sa hon sig. Och så var tungan där. Vad äckligt. Munnen fylldes av våt saliv, spott, hans dregel, massor av det simmade slemmigt omkring i hennes mun. Det varma slisket fyllde henne, tills hon slet sig.

”Får jag träffa dig igen?”, hörde hon honom fråga. Hon kunde bara häftigt och stumt skaka på huvudet när hon rusade iväg. Han hade ju tagit alla hennes ord, ersatt dem. Poeten, med sin kyss.

Farmor fnissar lite vid fönstret, över den unga flickan som var hon, över poeten och hans spott. Han blev det faktiskt sedan – poet. Ibland ser hon hans

namn i tidningen. Hon läser inte hans dikter. Hon tror att hon inte skulle tycka om dem.

Men nu har hennes tankebanor kommit in i ett spår. Ordet dyker upp igen. Och ett annat minne. Hon gruvar sig och försöker slå ifrån sig de påträngande tankarna. Tänker på lugnet hon har. Nu. Och här.

Vad var det värsta? Beskyllningarna? Hoten? De förnedrande orden som snabbt och oförutsägbart, som hugg från svarta flädermöss, nådde henne i accelererande tempo med tvära kast? Eller var det de gånger han slängde henne mot väggen, fick omkull henne och sparkade? Kanske helt enkelt sekunderna innan? Just då när hon visste att nu, strax, skulle det göra ont utanpå henne, svida i hårbotten, rista i axeln, bulta i ryggen. Och ändå göra mest ont inuti henne. Hur hennes tanke gjorde halt, paralyserad, hur färgerna försvann, hur allt plötsligt var tomt. Hur hon segade sig, med en snigels kladdiga envishet, försökte få tillbaka förtroendet för honom. Och hur hon om igen miste det och sina illusioner. För han bara spottade på hennes kärlek.

Var det inte så att det värsta var – spottet? När han med läpparna krökta i förakt spottade rakt mot ansiktet. När hon kände hur spottloskan landade varm mot hennes kind och långsamt gled allt längre ner medan den svalnade på sin väg mot käken. Var det inte det som spottet uttryckte som var tyngst att ta emot? Hon kunde kanske med förståndet begripa ilskan när han slog henne. Även om hon inte kunde acceptera den. Så orättfärdigt att bli utsatt för den. Det var inte hon som gjort honom illa.

Hon visste att hans ilska trängde genom hans vuxna skal, som en eruption djupt från hans tidigaste frustration, det övergivna spädbarnets omåttliga besvikelse, och sökte sig ett utlopp. Men det var henne han spottade på. Och hon kunde inte förstå det han då visade henne. Föraktet. Föraktet för hennes berättigande, för hennes liv och för hennes värde. Och det ultimata – hans förakt för det liv, det gemensamma kommande liv, som hon bar i sitt sköte. Det var det värsta.

Farmor vänder sig bort från fönstret, ruskar på sig. Det är längesedan. Det är över.

Hon ser på flickan som lugnt sover med sin mjukisgroda. Du finns. Du finns för att din pappa finns. Din pappa finns för att farmor klarade sig. Farmor sträcker ut sin hand och stryker lätt över flickans tinning. Tacksam för att det i alla fall en gång fanns en kärlek.

Men denna kväll är det tydligen omöjligt att få stopp på tankarna, nu minns farmor något mer.

En dag nåddes hon av ett mejl från sin väninna. Oväntat var det inte. Tvärtom, hon hade riktigt hoppats på att få ett. Tänkt att det eventuellt kunde innehålla ett glatt litet hejarop ”Du gjorde det! Det du hade sinnsatt dig!”

Hon hade strax innan äntligen kommit till skott, betalat utställningshyra och hängt upp sina tavlor. Hon hade målat och jobbat och slitit. Haft sin lilla anspråklösa vernissage. Bjudit in folk. Hon hade vågat. Hon hade gått över en barriär. Och på dukarna hade hon avslöjat sitt allra innersta, för andra att skärskåda och kommentera. Hon hade stått där, hudlös.

Trots sina värsta farhågor hade hon bemötts positivt. Vänner och en del okända hade mestadels gillat hennes tavlor. Hon hade till och med sålt några. Andra hade begrundat budskapet i dem, kommenterat. Någon hade sagt att hon var modig. Hon tänkte att områden med skyddande hud nu fick fäste här och var på hennes kropp.

Det var därför hon så aningslöst öppnade väninnans mejl. När hon läste de första raderna spärrade hon upp ögonen och hjärtat började bulta vilt. Handen skakade och hon kände hur hon blev torr i munnen. För detta mejl, och det var långt, var – fullt av spott! Spott. Inte lika kladdigt som fysiskt men trots det klubbade det fast. Två tättskrivna sidor av torrspott.

”Kallar du det där konst? Hötorgskonst och terapikludd skulle jag kalla det. En konstnär måste ha en ödmjuk inställning till sin publik. Hur har du kunnat måla så avslöjande bilder av närstående personer? Din man måste vara en extra storsint person som kan tolerera hur du avbildat din ex-käresta. Om du tycker att du har rott i land med något så kan jag tala om för dig att det du sysslar med är en hobby, inget märkvärdigt alls, varken banbrytande eller sensationellt. Var och varannan mänska gör sånt nuförtiden. Kludda lite kan vem som helst, ställa ut här och där, visa upp sig på torg och marknader, på facebook och all världens e-sidor. Det är en helt annan sak med riktiga konstnärer som får leva på stipendier och kämpa för att bli etablerade.”

Hon tog sig igenom de långa krumbuktande raderna av bitskhet, hån och förlöjliganden. Läste hur också hennes livspartner förolämpades. Än en gång kände hon hudlösheten komma krypande. Vad var hon då mer än ett slaktdjur som hängde på en krok för att småningom förtäras? Naken.

Hon backade från datorn. Hon lät två dagar gå. Under den tiden sög hon på de ord av förståelse och uppmuntran som kommit henne till del – av andra. Hade inte ny och starkare hud genom dem fötts? Till slut sa hon sig att med den huden kunde hon avsluta en vänskap som inte hade hållit måttet. Men nu lägger farmor sig till ro, tänker att det får vara nog med spott för i dag.

Nästa morgon vaknar flickan rufsig och pigg. Den röda kinden har märken efter mjukisgrodan.

– Fammo, ska vi gå och se om vi hittar spottstrit bland prästkragarna? Jag vill se larven. Vaffö heter det prästkrage? Farmor ler, tar flickan i handen och de går ut i solen. ■

Rödbergen – mina barndomskvarter

Mitt liv började på Eira sjukhus, ett slottsliknande hus vid den vackra blomsterparken mittemot. Den parken i engelsk modell har alltid sett likadan ut, i mitten en gräsmatta, runt den växer tulpaner, rosor, perenner som stormhatt, Mose brinnande buske, brustna hjärtan, gullregn, liljor och färggranna flox. Jag kan gå in i parken, sitta där och meditera över livet och se på duvorna.

Jag växte upp i den illa beryktade stadsdelen Rödbergen, en stad i miniatyr märkt av tragedier och misär. Det var spritsmugglarnas, alkoholisternas och horornas kvarter. Överklass hade aldrig funnits där. Här i kvarteret Siden-svansen på Båtsmansgatan 10 stod ett ståtligt rödtegelhus, Gästhemmet som kallades Nubbis, det tog hand om tusentals hemlösa och utslagna människor.

Min pappa som var affärsman byggde här ett stenhus med en allmän bastu, Ivalo Bad, hit kom folket från trähusen och fabriksarbetarna från Fazer och Kabelfabriken. På vardagarna var bastubesökarnas antal 800–900, under veckosluten kring 1 000! Pappa kallades BastuLindberg.

Här var också de fattigas kvarter med låga trähusrader i två våningar, med utedass och innergårdar. Här växte syrener och barnaskaran sprang under lakan hängda på tork. Polisbilen som kallades Musta Maija patrullerade regelbundet och förde bort fyll- och slagsbultarna till butkan. Det fanns klabbhandlar som sålde ved, somliga också smuggelsprit. Då trähusen eldades med ved kände jag lukten av kåda och rök. De friska vindarna från havet nådde gat hörnen i Rödbergen, de förde med sig associationer om hav, fria segel, båtvarv, liv och rörelse.

Med min klasskamrat som bodde på Sjömansgatan utvidgade vi vårt revir. Vi såg de fina villorna på Engelplatsen, gick längs med Brunnsparkens romantiska stränder, såg utsikten från Observatorieberget, sedan blev det Salutorget och Esplanadparkens vackra planteringar. Vi lämnade barndomskvarteren då de gamla trähuskvarteren började rivas i mitten på 1950-talet. De ersattes av kolossala, sterila åttavåningshus. Nu bytte Rödbergen karaktär, hit flyttade in andra människor som inte varit rotade här. Den gamla idyllen försvann.

Efter en sväng till min son i Australien, förstod jag att mitt hjärta är i Helsingfors. Jag hoppades på ett eget hem söder om Bulevarden, helst i barndomskvarteren, och det lyckades. Till mina favoritplatser hör Engelplatsen, särskilt bänken bakom statyn av Juhani Aho. Därifrån är det en underbar ut-

sikt mot havet och monumentet över de i havet försvunna. En promenad utmed Havsgatan och Havsstranden är en fin upplevelse. Här är segelbåtarna, motorbåtarna, andra som glider förbi eller ligger för ankar.

Den friska havsbrisen väcker drömmar. Jag är asfaltblomman som älskar dofterna av gummi, avgaserna, smörjoljan, människorna, vårfåglarnas kvitter, måsarnas skriande, glasskioskerna, strandkaféerna med kaffe och doft av bulle. Jag tycker om att gå i blåsten, stormarna, snöyran, se istapparna som hänger i takkanten.

De gamla husen här i Eira har underbara portar, dörrar, väggar, balkonger, trapphus, takkonstruktioner med torn och tinnar. Jag behöver inte resa till Wien för att se vackra byggnader! Över alla bekanta, kära kvarter reser sig kyrktornet på Mikael Agricola-kyrkan och Johanneskyrkans sirliga dubbla spiror. Cirkeln sluter sig – här hör jag hemma. ■

Midsommarn i Småkrafs

Småkrafs är en pytteliten by vid foten av lilla mösskullen. Stigen ner från kullen kantas av tre små stugor som tillsammans formar en trekant och leder genom skogen till en liten öppen äng som kallas för Nederhagen. Och i mitten av denna glänta ligger stötestenen som i klara nätter glänser i månskenet. I byn råder en förfärlig tristess och tystlåtenhet. Men trots att ingenting hörs, finns det folk i byn.

Den minsta av de tre stugorna i byn ligger längst borta från kullen och är byggd av flintsten. Stugan har fått namnet Stjärnhem eftersom den är bebodd av en ung, nyfiken trollflickan med plirande ögon som glödande kol i mörkret. Trollflickan kunde vara en riktig skönhet, om hon inte bara gick omkring med eld i rumpan. Hennes svavelluktande eldpruttar vållar så mycket obehag bland byns övriga invånare att hon döptes till Eldfis.

En av de två övriga invånarna är gamle lyktgubben Surputte, någon som av naturen är småsur på riktigt och alltjämt påpekar att ”det tyvärr inte går” och att ”man inte brukar göra så här”. Surputtens stenstuga ligger till vänster om trollflickans flintstuga och har ett tjockt tak av björnmossa. När lyktgubben är på bättre humör, vilket dock händer mer sällan, brukar han ströva omkring i kärr, träsk och farliga skogspartier med sin flackande lykta.

Byns tredje invånare är det gamla skogsrådet Nucka-Nora med en rygg lik en urholkad trädstam. Hon är sällskaplig och tar gärna kontakt med ensamma skogsvandrare. Hon lär ha makt att ge lycka åt den som behagar henne och olycka åt den som misshagar henne. I Småkrafs lever hon dock ett mera sedvanligt liv, nästan som en gammal skolförälder. Kanske för att hon aldrig träffat en ensam skogsvandrare. Den lilla, nyfikna trollflickan Eldfis har alltid svårt att begripa sig på hennes bitterhet och hennes sätt att förakta andra. Och även den gamle lyktgubben Surputte brukar uppmana henne då och då med att ”man inte brukar göra så här”.

Till Nucka-Noras hem tar man sig över en liten bro som består av en gammal bananlåda som vänts upp och ned. Där bor skogsrådet i Rosornas Slott. Fast byggnaden är nog inget slott alls, inget riktigt hus ens utan snarare en usel jordkoja. Kojan är nästan nergrävd i kullen och har en jordvägg. Men fasaden är klädd i rosor som slingrar sig uppåt i olika nyanser av rosa och har gett stugan namnet.

Eldfis tycker att livet i Småkrafts är tråkigt. Det händer helt enkelt ingenting under dagarna. Nucka-Nora är en trist och gammal ungmö som endast tycks lida av trollflickans nyfikenhet. Och lyktgubben Surputte är för det mesta på dåligt humör och orkar sällan svara på hennes frågor. Mest ledsen gör henne dock bådas oförmåga att stå ut med hennes illaluktande fisar och pruttar. Därför har Eldfis bestämt sig att undvika dem och endast umgås med sig själv.

Den enda omväxlingen i trollflickans trista liv är kvällen före fullmåne. Endast då kan byns alla tre invånare samlas kring stötestenen i Nederhagen. Varifrån namnet Nederhagen kommit vet man inte. Den gamle lyktgubben Surputte antar att det beror på den förbannelsen som ligger över dem och att ängen med stötestenen i mitten är inhägnad av ett osynligt band likt en hage för betesdjur och är som en lekhage för dem. De har tillgång till den endast vid fullmåne och där kan de på ett hederligt sätt sällskapa med varandra.

Vid fullmåne börjar stötestenen glänsa, förbannelsens osynliga band kring ängen brister och fullmånens ljus tar fram sidor hos Eldfis som annars inte gör sig gällande i hennes liv. Förbannelsen kan inte längre behärska hennes känslor i fullmånens ljus utan känslorna drivs av någon inre kraft som gör att hon inte längre plågas av illaluktande pruttanfall. Även Surputte får vara på gott humör och Nucka-Nora tappar sin bitterhet.

I stället äter Eldfis, Surputte och Nucka-Nora sill så att det sprutar ur öronen, dansar kring stöttestenen och uppvaktar varandra när de samlas på ängen kvällen före fullmåne. Surputte ställer sin flackande lykta åt sidan och börjar fläta fina höst- och vinterkransar av björnmossa och ibland blir han på ett så strålande humör att han även kan tillverka bastukvast och andra små ting av material som han hittat i skog och mark på sina strövtåg.

Eldfis ser alltid ivrigt fram emot högtiderna kring stöttestenen. Kvällen innan ber hon innerligt om uppehållsväder, om att inga moln kommer att försvaga månens fulla kraft och att stöttestenen glänser i all sin prakt. För endast då kan hennes starka drifter, önsknningar och drömmar ta överhand. Och endast vid fullmåne kan hon kanske få svar på sina frågor hon grubblat över under all den trista tid som har gått efter det senaste möte kring stöttestenen.

Visserligen brukar varken Surputte eller Nucka-Nora ge svar på all de frågor som plågar henne, men Surputte lyssnar ändå noggrant och fast han håller fast vid att ”man inte brukar göra så här” så kan han ibland tillägga att ”men kanske det ändå går”. Ibland kommer hon själv fram till vettiga förslag eller svar efter långa och ivriga diskussioner vid stöttestenen i Nederhagen.

Vissa frågor ställs dock varenda gång de träffas vid stöttestenen, frågor som ständigt snurrat runt i trollflickans huvud och som hon absolut vill få svar på:

- Varför heter hon Eldfis?
- Varför finns denna förbannelse över byn Småkrafts?
- Varför finns det här osynliga bandet som hindrar dem att nå fram till stöttestenen när de själva vill?
- Varför kan de endast en gång i månaden umgås med varandra på ett hederligt sätt?

Någon gång måste väl förbannelsen kunna brytas och hon undrar vid varje fullmåne om brytningen inte kunde ske samma natt. Hon känner på sig att tillfället kommer snart, riktigt snart. I år ligger sommarstolståndet och årets längsta natt nära fullmånen. Dessutom står månen närmast jorden i år och månens inverkan blir större än någonsin. Som typisk månnatur kommer Eldfis då säkert lätt att ägna sig åt sina drömmar och fantasier. I samspel med solen kommer månen att skapa en verklig förvirring så att hon knappt kan handla medvetet längre. De bästa förutsättningar alltså för att klippa förbannelsens band. Och som äkta skogstrollflicka kan hon, Eldfis, i motsats till övriga troll överleva även solljusset.

Den första fullmånen efter midsommar skulle bli den absolut perfekta natten. Inte ett enda moln syns på himmelen. Eldfis börjar känna hur rastlösheten tar fart, en känsla hon aldrig har varit med om tidigare. Idag måste hon absolut få ta upp frågan om förbannelsens gissel igen.

Genast när stötestenen börjar lysa i månens sken, dyker Eldfis, Surputte och Nucka-Nora upp på ängen. Fast de alltid står ganska nära varandra i skogens skugga för att så snabbt som möjligt kunna komma fram när stötestenen börjar glänsa, så undviker de alltid varandra. Och fast Eldfis varje gång valt ett annat träd att vänta vid har hon aldrig träffat vare sig på Nucka-Nora eller på Surputte som ändå går omkring med sin flackande lykta. Alla tre stiger helt enkelt alltid fram från olika håll och är lika förvånade över att träffas. Ytterligare en mystisk fråga hon aldrig fått svar på.

Men nu har de infunnit sig igen i Nederhagen för att äta sill så att det sprutar ur örönen, dansa kring stötestenen och för att uppvakta varandra. De tar varandra i handen och först därefter börjar de prata med varandra. Som traditionen är börjar den äldsta. Som vanligt är seden med sina småaktiga regler en väldig utmaning för den unga trollflickan som i allmänhet saknar tålamod. Men idag, den perfekta kvällen före fullmåne, står hon nog inte alls ut med att vänta. I små steg hoppar hon nervöst från ena foten till den andra.

– Vad är det med dig, lilla trollflickan?

Surputte ser alldeles bekymrad ut och håller nästan på att tappa humöret genast i början. I all korthet berättar först han och sedan Nucka-Nora hur de har haft det för att raskt kunna överlämna ordet till Eldfis.

– Förlåt, säger trollflickan med blicken vänd mot marken, och tack för att jag får ordet så här snabbt. Hur är det med er?

– Tack för din omtänksamhet, snälla Eldfis, svarar Nucka-Nora. Det går som vanligt. Reumatismen ger mindre besvär så här på sommaren, när väggarna i slottet hålls torra.

Eldfis nästan biter sig i läppen när hon tänkte framföra att Nucka-Nora kanske borde isolera kojan med något annat än rosenbuskar. Men den här gången kan hon hålla sig och önskar Nucka-Nora endast en god fortsättning med hälsan.

– Också jag är glad över din medkänsla, faller Surputte in, men jag ser att du knappast kan hålla tillbaka din nyfikenhet och jag väntar med ett visst obehag på vad du kommer att fråga oss idag. Ordet är härmed ditt.

– Tack, snälla Surputte. Jag tänkte, stammar Eldfis försiktigt för att inte låta munnen gå hur som helst, det är nu så att tankarna kring förbannelsen över vår by inte alls vill lämna mitt huvud. De ger mig huvudvärk och mardrömmar. Jag kommer ingen vart med mina funderingar. Jag vet inte varför det osynliga bandet kring skogens enda äng finns och varför bandet kan hindra oss att gå till stötestenen när som helst. Bara vi kunde slippa detta gissel, då kunde vi träffas här varje dag och skulle kunna umgås hederligt med varandra. Jag behövde inte mera fisa och prutta, du, Surputte, behövde inte mera reta upp dig på oss utan kunde ägna dig mera åt att fläta fina höst- och vinter-

kransar, till och med några bastukvistar. Och tillsammans kunde vi kanske bygga ett riktigt slott åt Nucka-Nora. Det skulle helt enkelt inte finnas någon orsak mera att undvika varandra.

– Bara vi skulle veta vad som var först: förbannelsen eller det osynliga bandet, svarar Nucka-Nora som tar över ordet.

– Och det som kom först borde också upplösas först, föreslår hon.

– Men det osynliga bandet, invänder Surputte, om det klipps av, kommer det att ske hemska saker.

– Och hur vet du det, invänder Eldfis. Har du nånsin försökt? Har du varit med om det? Sett hemska saker med egna ögon? Förresten, vad är det för fruktansvärda saker som kommer att ske?

Eldfis har fortfarande svårt att hålla sig. Idag är den perfekta kvällen. Nattmörkret börjar komma tillbaka och hon känner verkligen hur månen svävar över horisonten som en enorm lykta.

– Inte med egna ögon, svarar Surputte med dyster min, men det har talats om i generationer. Och alla skildringar uttrycker klart och tydligt att något hemskt kommer att hända. Varför skulle våra förfäder ljuga för oss?

Bara Surputte inte är på dåligt humör igen, tänker trollflickan för sig själv. Om den gamle lyktgubben var på dåligt humör vid stötestenen skulle han inte vara till någon nytta eller glädje för henne.

Också det gamla skogsrådet Nucka-Nora tappar humöret. Hon tänker nästan skrika åt Eldfis. De här frågorna leder ingen vart och hon har hört dem om och om igen. Ska de då aldrig ta slut? Uppretad som hon är försöker Nucka-Nora dra sig tillbaka, men Surputte klämmer hårt till hennes hand så att hon inte kommer loss och han uppmanar båda att följa reglerna.

Eldfis suckar djupt och försöker hålla sig. Detta är nog hennes mörkaste stund hittills. Alla dessa besvikelser som deras samvaro vid stötestenen, sederna, reglerna och överseendet, de är alltjämt ingenting annat än en tom gest. De varken leder någon vart eller ger henne inre ro. Ledsen som hon är riktar hon blicken mot marken.

Nu är det Nucka-Nora som lätt klämmer till trollflickans hand några gånger för att fånga hennes uppmärksamhet.

– Du ska nog inte ge upp med dina funderingar, Eldfis. Forsätt bara att söka och fråga. Dagen kommer nog då du ska få dina svar. Och sen kan du vara stolt över dig för att det var du själv som hittade svaret.

Tacksamt ler Eldfis mot Nucka-Nora.

– Stötestenens glans avtar och mörkret framskrider. Jag vill tacka er för er ödmjukhet och vet att mina frågor givetvis gång på gång kräver stort tålamod av er. Bara jag själv kunde vara mera tålmodig när vi träffas nästa gång. Det är mitt önskemål denna gång.

Nucka-Nora önskar att vädret hålls torrt i år så att reumatismen ger mindre besvär. Surputte lovar ta med sig lite kaprifol som han ibland hittar på sina strövtåg. Klätterväxter som kaprifol skulle trivas utmärkt utomhus och skulle förgylla slottets väggar.

Omedelbart efter att månskenet upphör att lysa över stöttestenen släpper alla tre varandras händer, går åt var sitt håll tvärs över ängen och försvinner i skogen på ett lika mystiskt sätt som när de infann sig.

Flintstenstugan längst borta från mösskullen finner ingen ro följande natt. Nervöst släpper Eldfis den ena eldiga prutten efter den andra. Det är Nucka-Noras ord som fortfarande surrar runt i hennes huvud. Hon måste helt enkelt bryta förbannelsen själv.

Hon har redan funderat på alla möjliga sätt över förbannelsens hemlighet, men en lösning tycks inte finnas. Bara djupt inuti henne finns den starka känslan kvar, hoppet att kunna slippa gisslet, att klippa av det osynliga bandet och att komma undan den förbannelse som ligger över byn. Om hon slapp gissel så skulle hon säkert även bli av med det kvalmiga namnet Eldfis. Vem har förresten gett henne namnet, när och varför? Har namnet samband med förbannelsen?

Det gamla skogsrådet Nucka-Nora litar nog på henne. Eldfis spinner vidare på sina fantasier. Kanske bär namnet en gåta i sig, kanske är det nyckeln till mysteriet, saxen som kan klippa av gisslets band. Detta har hon inte funderat över tidigare: eld, svavel, brinna, brinna i iver.

”Brinna i iver!” Varför kom hon inte på det tidigare? Så länge hon brinner för sin sak, kan lösningen nås. Var det avsikten med Nucka-Noras ord när hon uppmuntrade henne vid stöttestenen? Bara dagarna till nästa fullmåne gick snabbt undan, så skulle hon fråga henne.

Men var det inte så att det gamla skogsrådet ville att hon själv ska hitta svaret? Då skulle det väl inte alls vara till nytta att fråga Surputte och Nucka-Nora vid stöttestenen? Lösningen ligger väl inte i mötet vid fullmåne? Usch! Alla dessa frågor igen.

Eldfis känner hur det börjar göra ont i skallen. Eld, flamma, svavel, fis, prutt, eldiga fiser och illaluktande pruttar, brinna, brinna i iver ... En himla massa frågor som snurrar runt i hennes huvud som en film som spelas om och om igen. Men det som var en källa till ovisshet och pina är faktiskt en källa till upplysning.

Hon ser sig själv stående ensam på ängen. Det är mörkt omkring henne, ingen fullmåne syns. Det är till och med så mörkt att stöttestenen knappast syns i månskenet.

– Det var absolut ingen kväll innan fullmåne, tänker Eldfis för sig själv.

Eldfis sitter vid frukostbordet och funderar över det hon såg på natten. Kanske var det bara en dröm, för slutligen hade hon somnat ändå. Men egentligen spelar det ingen roll om det handlar om fantasier, illusioner eller drömmar. Faktum är att allt man kan föreställa sig också kan bli verklighet. Brinna i iver, eld, flamma. Det var de bilder hon måste koncentrera sig på. Men hon borde inte vara endast ivrig utan även modig. Modig och redo att försöka. Men de fruktansvärda följderna man har talat om i generationer? Ingen av dem förekom i hennes drömmar. Men hon var inte riktigt säkert på om hon kom ihåg alla detaljer för hon vet nog att nästan alla drömmar brukar försvinna ur medvetandet ganska snabbt.

Hon skakar av sig tanken på möjliga följderna och vill hellre sätta i gång i stället. Hon ska gå fram till stötestenen. Redan i natt. Hon vill äntligen få visshet, få svar på sina frågor.

Genast i skymningen ger hon sig iväg. Försiktigt går hon runt ängen, går runt flera gånger. Hon vågar knappast andas. Nedifrån gräset stiger en dimma av fuktig luft. Hon stannar, riktar blicken på det ställe där hon tror att stötestenen finns. Men det är alldeles för mörkt i natt, stjärnorna och månen skymms av molnen så det går knappt att se handen framför sig.

Eldfis andas djupt in, ner i magen. Hon lägger högra handen på hjärtat och sträcker vänstra armen upp mot himlen. Hon känner sig lugnare nu. Andningen går mjukt och regelbundet. Små moln av rök samlas kring hennes mun. Hon börjar frysa runt näsan och skulle vilja röra på sig. Men ju längre hon står stilla, desto starkare känner hon det osynliga bandets kraft. Hon förmår helt enkelt inte ta ett enda steg framåt. Hon stannar kvar ytterligare en stund utan att hennes tillstånd förändras. Ledsen och förtvivlad som hon är vänder hon till slut om och springer hem genom den mörka skogen direkt in i kammaren där hon kastar sig ner på sängen. Svetten rinner i pannan och hjärtat bultar hårt. Hur ska hon någonsin hitta lösningen om hon inte ens kan bryta genom staketet som finns kring hagen som ett osynligt band? Allt för starkt känns bandets kraft och hon har ingen aning om vad som ska göras för att slippa gisslet.

De närmaste dagarna syns Eldfis inte alls. Hon undviker dagsljus, till och med det sköna eftermiddagsregnet. I stället har hon stunder där hon endast vill ligga i sin säng, täcket draget över huvudet och bara försvinna från tid och rum för ett litet tag.

Trollflickans bekymmer blir snabbt upptäckta av Surputte och Nucka-Nora som i samförstånd byter blickar med varandra.

Några kvällar senare genast vid skymningen börjar den brinnande iveren komma tillbaka. Inte heter jag Eldfis utan anledning, tänker trollflickan för sig

själ. Ivern brinner i eld och lågor i mitt bröst och driver mig till stötestenen. I natt ska jag inte alls dröja i skogens skugga, inte alls stoppa vid ängens kant utan ska gå rakt fram till stötestenen så att bandet inte alls hinner knytas.

Hon ska gå framåt utan att stanna, utan att fundera över någonting, utan att ställa en enda fråga, utan att tänka alls. Som ett mantra surrar orden runt i hennes huvud och ger trollflickan mod och styrka medan hon närmar sig ängen.

Med knäppta händer och huvudet sänkt trampar Eldfis fram steg för steg, snabbare och snabbare tills hon ramlar omkull. Våldigt eldiga pruttar lämnar hennes rumpa. När hon lyckats resa sig upp igen märker hon att hon faktiskt snubblat över något hårt, kanske en sten. Stadigt på fötterna igen tittar hon bakom sig och får syn på en mindre sten som ... Stenen liknar faktiskt stötestenen. Hon har verkligen redan kommit ut ur skogen och står mitt på ängen vid stötestenen.

När skräcken och smärtan avtagit en aning börjar hon undersöka omgivningen. Hon står faktiskt mitt på gläntan bakom en smutsig sten som tycks vara en bit av berggrunden. Den liknar inte alls den härliga stötestenen som brukar glänsa i fullmånens sken.

Hjärtat börjar bulta igen. Hon står ju här alldeles ensam. Ingen Surputte eller Nucka-Nora att be om hjälp. Vad ska hända nu? Hon tänker på Surputtes varnande ord att hemska saker kommer att ske. Tar förbannelsen vid nu då hon har klippt av det osynliga bandet? Eller har det knutits ihop och håller henne fången i hagen som ett betesdjur? Och hur ska det gå med Surputte och Nucka-Nora nu?

Hon känner hur ångest fyller hennes kropp. Hon vill bara bort härifrån. Snabbt in i skogens trygga famn, tillbaka till kammaren, där hon kan kasta sig ner på sängen och kan gömma huvudet under sängtäcket. Så snabbt som hon bara orkar springer hon tvärs över ängen och in i tallskogen. Först i de stora tallarnas skydd vågar hon sakta av lite. Först nu märker hon att inget band hindrat henne på vägen tillbaka heller. Har hon faktiskt brutit förbannelsen, har den tagit slut? Eller skulle hon ha stannat längre vid stötestenen, gått vidare till de stora dalarna långt bortom kullen, hon hade hört talas om, för att kunna slippa gisslet för evigt?

Äntligen hemma, låser Eldfis dörren bakom sig. Något hon aldrig gjort förut. Hon stänger alla fönsterluckor, släcker lamporna, rusar in i kammaren och kastar sig ner på sängen. Svetten rinner i pannan och hjärtat bultar hårt. Bara hon inte har satt i gång något hemskt, tänker hon med huvudet under sängtäcket. Trött av allt springande och snubblande sjunker hon ner i sömmens famn.

Något slags buller väcker Eldfis sent på förmiddagen. Förskräckt drar hon huvudet under dynan. Har förbannelsen tagit över byn? Är de här nu de hem-ska saker Surputte talat om? Men hemma i hennes stuga tycks allt vara på sin plats och egentligen mår hon ganska bra efter en längre sömn. Kanske hade hon endast drömt om utflykten till stötestenen. Rädd och nyfiken på samma gång tar hon upp sig ur sängen och går långsamt fram till fönstret. Luckan öppnar hon endast lite grann. Det hon ser kan dock inte vara sant. Hon öppnar luckan helt och hållet.

– Ofattbart!

Hon springer fram till dörren, låser hastigt upp den och öppnar dörren med sådan fart att den nästan går i kras.

– Det här kan inte vara sant!

Stel som en pinne står Eldfis i dörren och tror inte sina ögon när hon ser vilket liv som råder ute på gården. Barn springer omkring, leker, busar, skojar. Hon ser vuxna som skyndsamt skuffar på barnvagnar eller håller sina barn i famnen för att kunna ta sig fram snabbare. Somliga sitter lugnt kring ett bord med en kopp kaffe eller te medan några pojkar och flickor spelar fotboll på gräset. Två gamlingar tittar på från en bänk inom räckhåll. Då och då kastar de bollen tillbaka till spelarna.

Förvånad och euforisk följer Eldfis med händelserna. Så småningom fattar hon vad som försiggår där ute i byn. Det är människor som går omkring, människobarn som talar och skojar med varandra, kvinnor som skyndar sig framåt och gamla människor som sitter på bänken. Så länge hon kommer ihåg har det alltid varit stillsamt på Småkrafs vägar. Men nu är byn full av liv, av människoliv.

Eldfis måste ha stått och gapat där ganska länge utan att röra på sig. En av flickorna som leker alldeles bredvid henne kommer fram till trollflickan, tar henne i handen och drar henne med i leken.

– Vännen min! Vad är det med dig? Kom vi ska leka vid stora tallträdet. Det är så vackert och varmt idag.

Eldfis betraktar flickan noggrant. Hon är kanske lika gammal och lika stor som hon själv och liknar annars ganska mycket en liten trollflicka.

– Snälla, ropar flickan. Skynda på dig, de andra väntar redan på oss.

Blygsamt men fogligt följer hon med. I tallträdet skugga sitter två gamlingar på en trasig bänk som saknar ett armstöd så att kvinnan lutar sig mot mannen. Han har lagt sin skyddande arm runt hennes axlar. I andra handen håller han en gul kaprifol. Båda gamlingarna ler med glimten i ögonen. Borde hon känna dem?

Men Eldfis hinner inte fundera över det längre. Flickan drar med henne in i dansen och hoppen.

– Jag heter Greta, vem är du, frågar flickan.

– Jag heter, ... jag är, ... jag kallas för El..., stammar Eldfis, men namnet kommer inte över hennes läppar. – Jag heter Elfi, sprutar namnet plötsligt fram som en prutt.

Då fylls hennes bröst av lättnad och glädje. Hon hade brutit förbannelsen. Hon är inte längre Eldfis, hon heter Elfi nu. På samma gång kommer hon ihåg gamlingarna hon för en liten stund sedan lade märke till. Snabbt vänder hon blicken mot bänken under tallen för att igen kunna få syn på dem. Men bänken är alldeles tom. Kvar finns endast en gammal trasig lykta som hänger i tallen ovanför bänken samt en klätterväxt full av ljusgula och rosa, underbart doftande blommor som slingrat sig runt armstödet. ■

Sommarn blåser grön i Normandie – ett minne

Min skildring vill endast ge en liten kontur av Normandie. Men nämnas kan alltid att dess historia är mycket intressant och att det är en fängslande del av Frankrike, som geografiskt, kulturellt och historiskt ansluter sig till Nederländerna och har sin särart. När Alfred den store enat England och vikingarna (i västerled) hade svårt att få fotfäste där, kastade de sina blickar på Frankrike och företog färder uppmed Seine-floden. De belägrade t.o.m. Paris och det var för övrigt under ett sådant anfall som den första i Frankrikes historia kända Capetingern gjorde sig bemärkt som försvarare av staden (man vet ju att franska kungen under revolutionen fick nöja sig med att heta medborgare Capet). För att få slut på dessa framfarer slöt den franska kungen sedan en överenskommelse med vikingarna 911, vari bestämdes, att Gånge Rolf och hans män fick slå sig ner i trakterna kring Seine och landet kom sålunda att pacificeras med hjälp av vikingarna själva. Men det fick sin speciella prägel. Hertigarna som regerade det var frihetsälskande och anpassade sig föga efter kungen i Frankrike.

Om Henrik IV:s krigståg berättas i en lärobok följande bland dramatiska händelser som på ett karakteristiskt sätt illustrerar normandernas dynamik: Henrik IV intog först Fécamp, men för endast en kort tid. Den modiga Bois-Rose, en kapten i normandiska ligan, återerövrade det genom en våghalsig kupp. Staden var försvarad av en befästning uppe på den höga klippan, nämligen befästningen N.D. Bourg-Baudoin. Klippan höjde sig rakt upp i en spets på mer än hundra meter, befästningsvallarnas höjd inte inberäknad, och piskades av havet. Hela fästningen verkade ointaglig från denna sida. Men vid lågvattenstider är foten av klipporna torr under några timmar. Bois-Rose som hade intrigerat med två soldater i garnisonen tar nattetid i land på strandvallen, ett rep kastas åt dem från klippan uppifrån vid vilket är fäst en kabel försedd med knutar och trappsteg. De sammansvurna fäster kabeln vid muren som löper högst på klippan. Bois-Rose skickade upp femtio mannar, han säger till dem att klättra i en rad och klättrar själv som sista man för att vara säker på att ingen drar sig ifrån det hela (d.v.s. tvekar). Mitt under uppstigningen gör denna människoklunga halt. Sergeanten som är den första i ordningen vägrar att fortsätta högre upp. Allt är förlorat genom att sluparna inte mera finns vid klippan för att havet igen återtar strandremsan. Det går inte att reti-

rera. Bois-Rose klättrar då över ryggarna på sina femtio mannar och intar platsen i täten och förmår genom sitt exempel de andra att följa honom och nå toppen. – Situationen är till fullo räddad.

Brist på initiativ och handlingskraft led vikingarna inte heller av på det geografiska planet, vilket kommer till synes i normandernas företag att slå sig ner på Sicilien och bli statsskapande där.

Under medeltiden var Normandie och angränsande landskap ett centrum för en rik, borgerlig kultur och överhuvudtaget är det borgerligheten och det trygga jordbundna, som är typiskt för detta bördiga och gröna land. Men säg inte att det är det enda utmärkande draget.

I varje fall har på dess mark utspelats ett drama, som inte har med den trygga borgerligheten att skaffa. Och även om de normandiska hertigarna utgjorde ett splittrande element i den franska staten, kom landet att vara skådeplatsen för ett drama, som kanske mer än någonting annat visar på vilja till statlig enhet i Frankrike. Med dessa kontradiktoriska företeelser syftar jag på Jeanne d'Arcs död på bålet i Rouen 1432. Åtminstone ser många fransmän det så att i en tid då man kunde fråga sig om det överhuvudtaget existerade något Frankrike visade hon att Frankrike var en av Gud övervakad riksenhet under en utvald konung.

Också en annan sak, som hänför sig till Normandie, bryter sig skarpt mot den enhetliga borgerligheten där. Det gäller Corneille, som var hemma från Rouen och vars skådespel vittnar om ett allt annat än jordbundet tänkande. *Le Cid*, där intrigen ju är av spanskt ursprung (fastän romantiserad) ger också vad utformningen beträffar vid handen ett om spanskt psyke påminnande världsfrånvänt och fanatiskt uppfattningssätt i fråga om plikt, dygd och idealism. Har den sistnämnda någonsin fått ett vackrare uttryck än i hans dramer? Det är sant, att han framlevde slutet av sitt liv som en ekonomiskt välbeställd familjefar i sin hemstad, kritiserad för sin borgerlighet. Man tyckte att ett sådant liv inte var en diktare värdigt. I detta fall var han en normand.

Jag begränsar mig nu till det Normandie, som jag lärde känna under en kort sommar. Nordbor har släktskap i det landet. Det lilla ordet "bec" (bäck) t.ex. förekommer påfallande ofta i Ortsnamn. Men jag vet inte om nutida nordbor ofta uppsöker trakten på sina resor i Frankrike.

Det första jag lade märke till, när vi steg av vid den lilla stationen var vinden som kom svepande över fälten. Det var en vemodig vind i kvällsskymningen, det var havsvinden, som hittat vägen några mil uppåt land. Det var som om den fört med sig en hälsning från långliga tider. Så här hade den blåst redan när de första vikingarna anlände till trakten. Sedan dess har så mycket hänt, så mycket blod flutit, men också fredlig odling utövats här. Landet verkade nu så vördnadsvärt, så fyllt av hemligheter. Så värt att upptäcka. Och vinden var

sorgmodig såsom den alltid är då den har på hjärtat någonting från långt avlägsna tider. För livet är vemodigt på sätt och vis, det slutar abrupt och kommer aldrig igen. Det lämnar efter sig någonting oavslutat. Det är därför längtan kommer för oss när vi ser en ruin, det är som om där lämnats kvar ännu en nerv av det liv som flytt.

Étretat är en liten kuststad på ett par tusen invånare. Ortsborna vill gärna göra gällande att den har de vackraste kalkstensklipporna på den normandiska kusten ("Les plus belles falaises de la côte normande" var turistbroschyrernas slagord). Staden hade egentligen inga gamla hus utom ett, som är flyttat dit från en annan trakt och som är i en äkta normandisk stil, ett korsvirkeshus. Men omgivningarna och speciellt stränderna var vackra. Staden ligger i en gammal uttorkad flodbädd. Detta har inverkat på ordförrådet så att klippformationerna nere vid havet, vilka påminner om portar på vänstra sidan när man står vänd mot havet, kallades för "porte d'Aval" (mot dalen) och på högra sidan "porte d'Amont" (mot berget). Men har man mycket fantasi som Maupassant hade, upptäckte man att också en annan benämning passade bra för dessa kalkstensformationer. Han lär nämligen ha kallat en del av "porte d'Amont" för "l'Éléphant" och faktiskt påminner t.o.m. "porte d'Aval" om en elefant som sticker ner sin snabel i vattnet. Uppe på klipporna, som är ungefär 200 meter över havet, hade man en vid utsikt. Inga drakskepp ses vid synranden, men man kan väl föreställa sig dem. Tittar man rakt ner, men gör emellertid rätt i att inte stå för nära kanten för klipporna störtar lodrätt ner och berggrunden är lös och osäker, ser man vågorna trögt maka sig fram där nere. Det är avståndet som gör att man tycker att de rör sig så långsamt.

Namnet "Étretat" har ett latinskt ursprung "stare" och betyder ungefär att stå trångt (étroit), det gäller vad jag kan förstå klipporna. Maupassant hade en villa där och i senare tider har Frankrike haft en president från orten (Coty).

Men Étretat har ju både en fast befolkning och badgäster. Dessa regelbundet återkommande sommargäster hade ett smeknamn. Plagen var full med kiselstenar (galets), och de som alltid uppsökte orten sommartid kallades för "vieux galet" (gammal kiselsten). Då man tänkte på hur de låg och solbadade på stranden, tyckte man att uttrycket var lämpligt. Étretat blev illa medfaret under kriget, taggtrådsstängsel och sönderskjutna hus var dess öde. Sedan återställdes den gamla ordningen och den utsikt, som Claude Monet förhärligat i sina tavlor, återfick sin charm. På platsen har på kungadömets tid funnits en odlingsplats för ostron som var inbyggd i havet. Man ser ännu lämningarna av den. Räkor kunde nu plockas där vid lågvattenstider (marée basse).

Normandie är grönt som det sägs i sången. Det är frodigt med äppleträd och fält. På ängarna betade de präktiga korna och landskapet är känt för sina ostar. Camembert-ostarna görs i Camembert, Brie-ostarna i Brie, Pont-l'Évê-

que-ostarna i Pont-l'Évêque o.s.v. Var det svårt? Skall vi ta om radiramsan? Camembert-ostarna görs i ...

Husen på landsbygden var just sådana som man föreställer sig dem när man läser Madame de Bovary. Ett hus, ofta med halmtak, omgärdat av ett slags tun, omgivet av popplar där kalkoner spatserade omkring.

Av alla städer i Normandie var otvivelaktigt Rouen den mest intressanta och kanske den vackraste. Staden har med rätta kallats för "Museistaden" (ville-musée), och den var verkligen fylld av de präktigaste exemplar av byggnadsverk i gotisk stil, men också style flamboyant var företrädd. Le Palais de Justice var en av de märkligaste byggnaderna där, och man kan tillägga att advokaturket i Normandie har varit speciellt gouterat av invånarna, såväl för de kvinnliga som manliga studerandena.

Då man betänker att vikingarna, och till stor del också deras efterkommande, var sjöfarare, är det inte att undra på att det på den vackra lilla orten Honfleur fanns en kyrka, där valvet över mittskeppet var i form av en uppochnedvänd båtköl (av trä). Dieppe långt i norr var präglad av en känd sjöfarare.

Fécamp har en av Frankrikes vackraste gotiska katedraler och fromma nämner om att en droppe Kristi blod förvaras där. Jag föreställer mig att "inte en tillfällighet utan en tanke" har gjort att kyrkan i det luxuösa Deauville har uppkallats efter Sankt Augustinus.

För dem som besöker Normandie i meningen vallfärd är givetvis Lisieux centrum. "Heliga Teresa har verkligen skapat Lisieux", hörde jag en förbigående präst med en viss kritik säga till sin följeslagare när de gick förbi raderna av butiker och stånd med Teresa-minnen, souvenirer av alla de slag, kort, "amuletter", berlocker. Men även om man helst förbigår med tystnad också den enorma katedral som uppförts till Heliga Teresas ära och som i likhet med Sacré Coeur i Paris har byggts i en misslyckad stil, är tanken bakom sannolikt välvillig. Mera givande var att se Karmelitklostret med helgonets grav, på vilken finns en vaxavbildning av denna. Gripande var hennes barndomshem en bit utanför staden. Kanske hennes lilla julkrubba i trädgården tilldrog sig det största intresset.

Ave Maris Stella. Många kapell i trakten är helgade åt Notre Dame de la Garde, t.ex. är så fallet i Le Havre, och i det lilla kapellet på berget i Étretat sjöng man av urgammal tradition varje söndag en bön om skydd "mot turkar och nordmän". Kanske gör man det ännu, ett nationellt drag. Men "vi har aldrig sett de länderna igen ..." sedan 1952. Eller jovisst, en gång var jag på 1990-talet igen i Lisieux. "Lilla Teresa" har en plats i många nordbors hjärtan.

Det var intressant att läsa Clas Brunius bok *Nordens fransmän*. Inte bara det att den är så vackert illustrerad, men där får man en insyn i nordiska spår i Normandie, såväl språkliga som rättsliga. ■

Skolgossen Paul Nicolay i Eutin bland skalder och lärda

För de flesta av oss är frikyrkopredikanten Paul Nicolay och det undersköna Monrepos välbekanta.

Godset i fråga kom i släkten Nicolays ägo med Pauls farfars far Heinrich Ludwig Nicolay, den märklige författaren och statsmannen. Denne tjänstgjorde i Ryssland som sekreterare hos kejsrerliga familjen, blev president för Ryska Vetenskapsakademien och slog sig slutligen som pensionerad ner på sitt gods Monrepos nära Viborg där han helt ägnade sig åt sitt författarskap.

Nicolay hade sedan ungdomen diktat. Hemma från Strasbourg och son till en rådman där hade han tillträtts den juridiska banan och blivit advokat, men efter studierna tillsammans med sin studiekamrat Herman Lafermière av litterärt intresse vistats i Paris och umgåtts med författare som de båda hade beundrat (som encyklopedisterna, Rousseau m.fl.). "Umgåtts" är ett djärvt ord i detta sammanhang. Författarna i Paris var svåråtkomliga och de blyga, anspråkslösa ynglingarna från Strasbourg hade all möda i världen att få tillträde till dem. Men t.ex. Diderot fäste sig vid dem, de roade honom och han kallade dem "de två små tyskarna" (les deux petits Allemands). Strasbourg låg ju då på ett germanskt område – inte desto mindre skrev Lafermière på franska, men Nicolay nog på tyska.

Av en händelse kom Lafermière till det ryska kejsrerliga hovet och också Nicolays meriter upptäcktes och vad honom beträffar förde hans karriär honom till Petersburg via en tid som sekreterare hos ryska sändebudet Rassumovskij i Wien. Att de båda vännerna där med förenade krafter samlade ihop ett bibliotek kallat "la bibliothèque des deux amis" (de två vännernas bibliotek) är bekant för dem som ofta nyttjar Nationalbiblioteket, där det är deponerat sedan 1916 och donerat till det dåvarande Helsingfors Universitetsbibliotek sedan 1938 av de sista Nicolay-ättlingarna (Paul, resp. systemn Marie).

Mindre känd är kanske den krets av diktare och lärda som Heinrich Ludwig von Nicolay stod i kontakt med i Eutin och som kanske var speciellt närkbar under den tid hans son Paul 1785–1793 som skolpojke vistades där i internat hos diktaren Johann Heinrich Voss. (Efter det studerade han vid Universitetet i Erlangen.)

Tiden i Eutin har lämnat efter sig i Monrepos familjearkiv ett hundratal brev till den lille sonen, vilken som nioåring skickades ut till sin skola. Breven fördelar sig mellan fadern (Heinrich Ludwig) och modern (Johanna f. Poggenpohl), men så att modern nästan alltid skriver på franska till den lille och fa-

dern omväxlande på franska och tyska. Han sändes ju ut för att lära sig tyska vid sidan av att inhämta skolkunskaper. Med modern fortfar han alltså att korrespondera på franska, vilket tydligen var det egentliga hemspråket. Ryska önskar fadern att han vidmakthåller.

Eutin är en stad i Holstein känd för sin skönhet. Diktaren Voss var rektor för skolan. Han var far till fyra söner, av vilka Heinrich, den mest begåvade, blev vän till Paul.

Eutin-perioden har karaktäriserats som Voss' mest lyckosamma framför allt vad hans litterära produktion angår. Voss undervisning och studier var klassiska och han utmärker sig i sin diktarkonst kanske framför allt genom sin översättning av Iliaden och Odyssén till tyska och också av andra antika arbeten. Ytterligare har han också skrivit självständiga dikter inte minst på hexameter bland vilka kan nämnas "Luis" och ett flertal "Idyllen". Nordbor skall gärna lägga på minnet att han hos oss har utövat ett visst inflytande på åtminstone Tegnér och Runeberg. Han engagerade sig därjämte djupt i tidens liberala idéer. Han torde ha varit en god arbetskraft inom sin lärarverksamhet. Men han hade sitt karaktäristiska temperament, som bl.a. gjorde att han kom i svår konflikt med sin kanske bästa vän, också han en diktare, greve Stolberg. Att detta kom att ha en katastrofal påföljd för honom själv, berodde på att umgänget i den lilla staden Eutin var knappt tilltaget. Det svällde ut de tider då furstehuset residerade i staden och var däremellan dött. Stolberg hade i varje fall i Eutin ständigt varit hans gode vän och själsfrände sedan ungdomen. Hovet hade Voss inte så mycket själsligt engagemang i: han var mycket fri och ville vara obunden tankemässigt. Man citerade gärna hur han fick kammarherretitel och hur hans egen far hade varit en verkligt tjänande kammarherre (=lakej). Hur som helst var varken Voss eller Nicolay revolutionärer – båda hade kontakt med hovet, kanske dock främst Nicolay.

För att beteckna denna postgång mellan de två kultursfärerna kunde man understryka att Eutin med omgivning var Holsteins vackraste plats med sjöar och ge bevis för deras vänskap och gemenskap. Tiden är orolig idémässigt. I Frankrike bryter revolutionen ut, förberedd kanske främst av encyklopedisterna. Men Diderot skrev sedermera ännu något brev till sina vänner, likaså d'Alembert. Diderot talar i ett brev till Laferrière om att han påminner sig dem. Katarina II tog efter Pugatjov-upproret avstånd från encyklopedisterna, vilkas idéer hon tidigare hade intresserat sig för, och Kejsar Paul I förbjuder under några år all import av utländsk litteratur till Ryssland. Hjältemodigt kämpar Nicolay för Vetenskapsakademien – att den inte skulle lida brist på undervisningsmaterial.

Nicolay är inte i egentlig mening någon stor skald, men nog gedigen och tankediger. Han är sist och slutligen reaktionär och moralist och var som sådan omtyckt på sin tid. Han tillhörde närmast rationalismen och Wienklassicismen. Både Voss och Nicolay lät en betydande del av sina alster tryckas i Berlin hos förläggaren Friedrich Nikolai. Stämningen var i allmänhet lugnare i kretsen av de lärda i Voss–Nicolay-miljöerna. Något av borgerlighet präglar dessa män, som ännu trodde på idealism och gott uppförande. Nicolay bryter aldrig med monarkismens idé, han favoriseras av de kejsriska där mången annan nåddes av förföljelse (se t.ex. Kotzebue "Das merkwürdigste Jahr meines Lebens"). Man märker hos honom såväl en öppenhet gentemot frisinnade idéer inom vetenskap och konst som ett accepterande av det goda borgerliga levnadssättet. Beträffande en viss Hyppolite som var elev hos den berömde arkitekten Felten (Veldten) i Petersburg, beklagar han sig för sin son över dennes lögnaktighet: tag honom aldrig till vän kommenterar han Hyppolites resa genom Tyskland för vidare studier i Paris.

Breven till sonen andas stor kärlek och samtidigt moralisk omsorg för honom. Anvisningarna för hur han bör leva är sentensartade och återger säkert tidens uppfostringsmetoder. I översättning lyder några:

"Minns att man p.g.a. sin härkomst är älskad endast av sina föräldrar och att alla andra älskar en bara i den mån man förtjänar det."

"Det är en stor lycka att ha kloka och hederliga vänner och bemöda dig i tid om att behålla dem. I allt ditt umgänge med dem, ha ständigt som främsta mål att förmå dem att tycka om dig och du vet mycket väl att man alls inte tycker om sådana som saknar tillmötesgående och godhet, som visar humör, som alltid vill att man skall göra allt för dem och som de vill. Du inser alltså väl att för att behålla sina vänner, skall man göra motsatsen till allt detta."

"I allt som du gör fråga dig själv: Skulle Pappa och Mamma vara nöjda med mig i detta ögonblick?"

"Fortsätt att bemöda dig och det kommer en dag då du av allt ditt hjärta tackar dem som har uppmanat dig till det och du kommer att vara nöjd med dig själv att du har följt deras råd. Det finns bara två saker i världen, som kan göra en människa verkligt lycklig, nämligen att vara god och att kunna någonting och det beror på en själv att bli det. Alla andra förnödenheter som befinner sig utanför dig själv såsom pengar, rang, ägodelar, kan

tas ifrån dig. Men ingen i världen kan förmå dig till att vara elak och dum om du i själva verket är god och lärd. Man skall alltså mycket mera arbeta på att vara hederlig och insiktsfull än att vara rik och att nå ära. Ibland inträffar emellertid det lyckliga att man också blir rik och uppskattad i och med att man är god och lärd, men ävenså föraktar hederligt folk dem som skaffar sig ära och pengar med andra medel och högaktar den hederliga och lärda människan även om han förblir fattig och okänd.”

”Bättre en god skomakare än en dålig general.”

Humoristiska infall kommer till synes t.ex. när Paul till någon har påstått att han trivs bättre i Eutin än i Petersburg: ”Ah, Monsieur le Drôle!” (Aha min gunstiga herre!), säger han skämtsamt och menar att de har all anledning att känna sig missbytt. Och när sonen tillåter sig att roa sig inom rimliga gränser, har fadern ingenting emot det, men hoppas att han framför allt skall vara flitig, ”övertygad som jag är att du så intensivt bemödar dig om att fullfölja detta mål att du knappast har tid att leka och sköta din trädgård. Väl vetande att för att roa dig var det inte nödvändigt att fara så lång väg.”

För övrigt ger breven en inblick i livet och nyheter om vad som sker i hov- och kulturella kretsar på de nordliga breddgraderna i Europa – bådas tillvaro är ju ansluten till ett furstehus. Nicolay stod genom sin tjänst i beroendeställning till storfursten och måste stanna i Zarskoe Selo beroende på hur fursteparets resor inföll.

Ett centralt brev är säkert det där han för sin son 1788 talar om hur han köpt Monrepos. Han planerar att utveckla det och i ett senare brev nämns att han besökt det. I breven ges också nyheter från Pauls närmaste vänner i Ryssland. Dessa förefaller att vara Klinger (diktare), Angiolini (bibliotekarie i tsarens tjänst), en person Martionelli, en annan Rheinwald, den redan nämnde Lafermière, Alopeus (som studerade arkitektur i Paris), Ackerman. Vid sidan av nyheter som ges om släktingarna förstås. Man ser här hur mycket utlänningar, inte minst sydlänningar som tjänstgjorde i Ryssland. Vidare nämner fadern giftermål och fester som tilldragit sig, ofta i samband med kejsarliga bemärkelsedagar, samt krigshandlingar. Några närmare politiska kommentarer ges inte åt sonen, men där talas om vännen Ackermans tillfångatagande av svenskar, vistelse som fånge i Stockholm och befrielse vid freden 1790. Det var ju slutet på Gustaf III:s krig. Om Hyppolites vidare öden sägs att han spårade ur och tog tjänst som soldat i polska armén: ”Så är var och en sin lyckas smed”, tillägger Nicolay.

Från Petersburg får Paul besök av bl.a. Alopeus och ofta får den lilla sonen paket, först med leksaker och sedan med böcker. Paul älskade ”Fräulein”

(barnsköterska) Pitzbuer, besöker sin tidigare skyddsling på väg till en ny anställning som hovdam vid furstehuset i Mecklenburg. Men fadern är givetvis därtill intresserad av sonens framgångar i studierna och förhör sig flitigt om dem.

Den 7 juli 1802 skriver Voss sitt sista brev från Eutin till Nicolay: sjukdomar, stridigheter som redan hade tagit sig uttryck i brytningen med greve Stolberg, gjorde att han lämnade sitt rektorat. Vid denna tid (1803) pensionerades också Nicolay och slog sig ner för gott på Monrepos. Då hade Paul redan nått rangen av ambassadråd i London. Idyllen i Eutin var ohjälpligen slut. ■

Med Ludwig Heinrich von Nicolay blev släkten immatrikulerad på Finlands Riddarhus. Släkten Nicolay enligt Thor Carpelans "Ättartavlor":

Nicolaj
Friherreliga ätten N:o 30

Christian Nicolaj, löjtnant Lybeck, d. 1655
Heinrich Nicolai, läkare, Strassburg 1640–1722

Ludwig Christian Nicolai, juris lic., medlem av De trettons råd i Strassburg, 1703–63
Ludwig Heinrich von Nicolay, 1737–1820, diktare, medlem av den tysk-romerska adeln,
rysk friherre, direktör för Ryska Vetenskapsakademien, geheimeråd, ägare till Monrepos
i Viborg, g.m. Johanna Margaretha Poggenpohl

Son:

Paul von Nicolay, utomordentligt sändebud, minister i Köpenhamn, geheimeråd,
g.m. Alexandrine Simplicie de Broglie-Revel, 10 barn:

- 1) Marie Louise Simplicie Pauline g Baranoff
- 2) Octavie Johanna Katharina g Sutkoff
- 3) Alexandrine Catherine Henriette g de Villaine
- 4) Victor Ludwig Simon, d
- 5) Victor Ludwig, d
- 6) Victor Ludwig, d
- 7) Nicolaus Armand Mikael Nicolay, verkl. statsråd. G. Sophie Elisabeth von Meyendorff,
av deras 5 barn var den sista Paul Ernest Georg 1860–1919, frikyrkopredikant
- 8) Ludwig Ernst, generalmaj kartusianmunk
- 9) Alexander, geheimeråd
- 10) Simplicie Pauline Ernestine, abbedissa i Normandie

8.2

*jag minns
hans händer*

*jag skall alltid
minnas hans händer*

*händer som smekte
och pockade*

*händer
som älskade*

*jag skall alltid
minnas hans händer*

*händer som knöt sej
och slog*

*obarmhäftigt
slog de mej fri*

*jag skall alltid
minnas hans händer*

21.2

*då jag inte mera minns
vad jag hette
då jag
var flicka*

då behöver jag hjälp

*då jag inte mera minns
mitt socialsignum
och rotar
bland otaliga papper*

då behöver jag hjälp

*då jag inte mera minns
att den långa mannen
vid dörren
är min son*

då behöver jag hjälp

*då jag inte mera minns
att hon är min dotter
och inte hemvårdaren
som kommer*

då, ja då behöver jag hjälp

3.4

*jag är så besviken
ibland
egentligen ingens fel
inte
deras förstås
och
inte mitt fel heller
men
jag är så besviken
helt
förbannat besviken
ibland*

20.7

*månen ser
och
stjärnan ser*

*gumman
som sitter
på trappan*

*varm är natten
och
varm är gumman*

*som sitter
på trappan
i särk och trosa*

*rentvättad är hon
och
ren är särk och trosa*

*ingen vet
och
ingen ser*

*endast månen
och stjärnan*

som ser och ler

*mot gumman
som
sitter på trappan*

Att lyssna och anförtro

Ur "De lyckliga stundernas familjekista – Anna och mormor"

– Titta mormor, jag är en häst. Se den travar. Nu galopperar den. Mormor titta, titta. Ihahaa. Galopp galopp, hrrrrr!

Annas käpphäst frustar i selen.

– Bastustugans veranda behöver vit färg över omålade innerväggar. Kommer du med Anna, frågar mormor.

– Jag styr min häst ner till stranden. Men jag vill ha min egen målarbytta.

– Vi skall börja med att fästa svarta soppåsar på det som inte skall bli vitt, på den rödmyllade stockväggen och på golvet.

– Jag hjälper, kvittrar fyraåriga dotterdottern Anna och stegar in i stugan. Hästen har hon bundit vid strandbjörken och lagt ett knippe hö framför mullen.

Den lilla och den gamla jobbar med att täcka över golvet. Men vita färgburken sätter sig på tvären, locket sitter hårt, alltför hårt.

– Anna, spring efter en skruvmejsel från lidret att bända upp locket med, du vet den där med den platta smala ändan, säger mormor och fingertecknar redskapets längd och bredd.

– Jag tar hästen, hojtar Anna. Strax rusar hon tillbaka med skruvmejseln i högsta hugg.

– Här mormor. Jag öppnar!

Det behövdes både stora och små händer för det envisa locket. Mormor fördelar vit färg i en liten målarburk åt Anna och i en stor åt sig själv.

Anna sätter sig på golvet. Med bister min tar hon sig an väggen under verandafönstren. Mormor stiger på en stol för att måla taket. Penslarnas svischande ljud blandas med flyttfåglarnas vårdrillar. Lukten i målarfärgen får den lilla och den gamla att snörpa på näsan. De arbetar under tystnad. Blänket från sjön glimmar och kastar sitt ljus över verandamålarna.

Tre gånger har mormor flyttat stolen för att komma åt nya takpartier, när Anna utbrister:

– Mormor, varför har du en stor målarburk och jag en liten?

Mormor stannar upp.

– Jag tänkte att du vill ha en liten.

– Nehej, jag skall ha minst en lika stor som din.

– Vi kan ju byta.

Och så fortsätter de sitt idoga arbete, den stora med liten burk och den lilla med en stor. Rytтарinnan är flink i fingrarna och noggrann, allt omålat får vitt på sig. Medan mormor sätter färg på väggen ovan fönstren har flickan blivit färdig med väggarna under. Ett stort arbete. Verandan lyser i sin nya vita dräkt.

– Nu går vi och mumsar i oss den välförtjänta pannkakan och sylten, säger mormor.

Stolt förevisades den nya verandan för morfar när han kom hem. Han städade upp, så klart, medan flickan och mormor tog var sitt spinnspö, stötte roddbåten i sjön och rodde ut på fjärden i eftermiddagens stiltje.

Följande dag inspekterade Anna och mormor den vita verandan. De satte sig vid bordet och beundrade sitt verk.

– Mormor, har du penna och papper? Nu kommer det!

– Jovisst, berätta. Jag skriver ner din saga just så som du säger och sen läser jag upp den.

Mormor kunde konsten att skapa en djup lyssnande gemenskap och hon var kvick i vändningarna med papper och penna. Hon var idel öra.

Anna ser ut över sjön. Hon suckar. Rätar på ryggen och börjar sin berättelse.

– De va en gång en häst och en nyckelpiga. Och hästen red till skogen med sin nyckelpiga, som hette Sjöjungfrun.

– Vänta, vänta, hojtar mormor. Jag skriver mycket långsammare än du berättar.

Anna avbryter sin sagosvada och tittar tålmodigt på mormors långsamma skrivande.

– Nu kan du fortsätta, säger mormor medan hon sätter punkt efter sista ordet.

– Så red dom ner till sjön för att dricka och ta sig ett dopp. Sen blev dom hungriga ...

– Nej, vänta, vänta, stönar mormor och skriver för brinnkära livet.

– ... och galopperade hem. De åt pannkaka. Och nu är det slut, avslutar Anna sin berättelse.

Mormor skriver ner de sista orden, lägger sedan pennan åsido och lyfter upp papperet.

– Den blev ju fin. Nu skall jag läsa upp din saga.

”De va en gång en häst och en nyckelpiga. Och hästen red till skogen med sin nyckelpiga, som hette Sjöjungfrun. Så red dom ner till sjön för att dricka och ta sig ett dopp. Sen blev dom hungriga och galopperade hem. De åt pannkaka. Och nu är det slut.”

Anna sitter blickstill medan mormor formar krumelurerna från papperet till mjuka mormorsord och läser på sitt vis.

– Vill du ändra någonting, frågar mormor.

– Hm, säger Anna. Nej, den är OK.

Barnbarnets och mormors gemensamma sagostund fortsätter, Anna gillar att lyssna.

– Nu skall du berätta och jag skriver, säger Anna och sträcker sig efter papperet och pennan.

Detta har de gjort förut, mormor har berättat och Anna skrivit ner lekbokstäver med rasande fart.

– Det var en gång en fisk i sjön. Den lekte alla roliga lekar med sina kompisar ...

– Vänta mormor, inte så fort, suckar Anna i sitt lekskrivande och mormor tar snällt en paus.

– Nu kan du fortsätta.

– De var bara rädda för en sak, att de skulle hamna på en krok och åka upp på land. Men de klarade sig. Snipp snapp snut, nu e sagan slut.

– Nu ska jag läsa den: ”Det var en gång en fisk. Den lekte roliga lekar med kompisar. De var rädda för att de skulle hamna på en krok och åka upp på land. Men de klarade sig. Sagan e slut.”

En fyraåring har ett jätteminne. Hur enkelt som helst att memorera allt, nästan allt, det hon hör.

– Vill du ändra på den, mormor?

– Nej, jag tycker den är bra.

– Nu tar jag min häst och rider iväg. Hej då!

Och bakom knuten försvann den lilla ryttarinnan med sin svajande hästsvans.

Mormor satte förnöjt in den nya sagan i Annas sagopärm, ytterligare en saga om barn och hästar.

Den nya sagan var likt ett avlägset eko från familjen i forna tidens Nyen. Det var innan staden S:t Petersburgs grundpålar stöttes ner i floden Nevas böljor. Den gamla sagan, sagan om hingsten med rustningen, berättades av femåriga Erik på 1600-talet vid Sveriges östra gräns mot Ryssland. Då var det Urgroßmutter, farmor Margareta som lyssnade och skrev. ■

Kåseriblogg

Mars är kvinnomånad och månaden då vi flaggar för jämställdhet. Bra tema för kåseri. Det gäller att samla ihop spridda tankar till en textväv och skriva om stora saker på ett enkelt och kvickt sätt.

Enligt Sveriges första riktiga 1800-talskåsör, den bekymmerslöse Orvar Odd, kunde kåserierna jämföras med trollerikonst. Kåsörer gjorde konst av just ingenting. Den konsten behärskade de stora kåsörerna Cello, Bang, Kardemumma och Red Top. Träffsäkra, underfundiga skribenter som skrev spirituella och till synes lättsamma stycken, samtidigt som de höll ett vaket öga på samtiden i spalter exklusivt reserverade för dem.

Tyvärr lever kåserier ett dagsländeliv och försvinner snabbt i glömskans dunkel. Är kåseriet en genre som behandlas med nedlåtenhet? Numera är bloggen in och kåseriets värsta konkurrent.

En kåsör ska följa med sin tid och inte drabbas av det-var-bättre-förr-syndromet, så jag öppnade en bloggplats. Förflyttade mig till cyberrymden och tänkte att jag inte behövde anstränga mig det minsta. Bara låta tanken flöda. Jag behöver inte vara lekfull med orden, behöver inte försöka vara vitsig. Stilis-tiken kan jag glömma. Vad skönt att avstå från slutets spetsiga udd.

I en blogg talar egot. Snart är jag en av de tiotusentals andra bloggare som med ett talspråksliknande framställningssätt skriver om sin dag och sina tillkortakommanden. Texter som sällan är universellt gångbara.

En god bloggare har många följare men det har inte jag. Inte en enda.

Det var ju inte bloggandet jag skulle skriva om utan jämställdheten.

Kåsörer har pseudonym och det är omöjligt att göra en könkvotsbedömning. Ingen vet om det är en karl eller kvinna som döljer sig bakom. Så till min åsnebygga om dagens tema.

Kåsören Red Top var också känd för sina fyndiga aforismer. Om jämställdhet sa han såhär: "Kvinnan skall vara jämställd med mannen, samt gärna en smula urringad."

Vad som ges i meningens första hälft, tas tillbaka i den andra. Mig får den att le – och även att besväras lite. Mycket har inte ändrats sedan Red Tops tider.

Jag har försökt göra konst av just ingenting. Skulle jag komma igenom Orvar Odds nålsöga.

Knappast men texten skulle kanske duga på min bloggsida. ■

Tritonen

Utdrag ur boken "Den stulna Medusan"
som utkommer i september 2015

Solen stod högt på himlen. På lätta fötter sprang Nino genom byn. Han vinkade till de svartklädda gummorna som satt och broderade vid sina hus och de sorgklädda gubbarna som pratade med varandra under platanerna. Nino undrade vad de diskuterade dagarna i ända. Kanske han en dag skulle förstå när han blev gammal. Gubbarna vinkade till Nino och Caro.

– Vieni qua, kom hit, ropade de, klappade Caro på ryggen och kliade honom bakom öronen. Caro tiggde till sig ett fikon och glufsade i sig det. Medan hunden tuggade tittade han tillitsfullt upp mot Nino. Sedan sprang vännerna vidare. Caro skällde en stund på signoran som sjungande firade ner en korg från balkongen där det hängde tvättade kalsonger och blommiga nattlinnen. Korgen skulle fruktförsäljaren nedanför fylla med de färskaste grönsakerna och frukterna. Pojken och hunden rusade vidare genom grändernas komplicerade labyrint. En hantverkare hamrade på ett metallkrus i en halvmörk källare. Caro ilade in och ut genom rum med fönster utan glas, där färgen flagnat på fönsterkarmarna och där det fanns ljusa fransar av spindelnät i varje hörn. Spindelväven svajade i den lätta brisen. Han sprang genom stall för åsnor och fuktiga källarutrymmen. Tuvor av kapris och nässlor stack ut genom sprickorna i muren. Snickaren Marco kom ut från sin bod i ett vitkalkat hus med rött tegeltak. Man kunde inte se mycket av huset, ett knotigt olivträd växte utanför och täckte det. I handen bar Marco en vackert snidad helgonbild som skulle torka i solskenet.

– Tyst med dig, Caro, sade snickaren högt och dånande. Han gillade inte hundar som skällde. Nino höll ett stadigt tag om Caro, som gläfsste litet och lade sig flåsande vid Ninos fötter. Marco sade inget mer och försvann in i sin bod, så vännerna rusade vidare mot stranden som två tokar.

Pappan stod vid båten och skrattade med hela ansiktet. Idag var han glad, inte sorgsen som folk ibland kunde vara, då någon var fattig eller hade blivit utan arbete, eller då pappan saknade mamman. Nu skulle de ut och fiska och förtjäna storkovan eller åtminstone dra upp middagsmaten ur havet. Nino hoppade ombord i sista sekunden, men Caro blev efter. Hunden kurade ihop sig under fiskenäten på stranden och somnade.

Nino lade sig vid relingen och tittade ned i det kristallklara vattnet. Lätta sommarvindar rufsade till hans hår. Ute i havet simmade Cyklopöarna, de höjde sig som svarta kulisser mot horisonten. Nino kunde simma i havet, som

var så djupt att inte ens en ankartross nådde botten. Han hade lärt sig simma en gång under en fisketur då båten guppade på grunt vatten. Ut mot havet vågade han aldrig ta några simtag.

Nino böjde sig ännu längre ned och såg på vattenytan. Vattnet krusade sig för den lätta vinden. Det simmade fiskar i alla möjliga skepnader och färger. Världen därnere var så stor och skimrande. Maneter som halvt genomskinliga blommor bars framåt av den svaga strömmen. En silvrig strimma rörde sig och försvann bakom en svart lavasten som hotfullt reste sig ur havet. En fiskstjärt svängde fram och tillbaka. Ett huvud dök ibland upp ovanför vattenytan. Nino gnuggade sig i ögonen. Det såg ut som en varelse med fiskstjärt, men vad var det? En figur simmade i vågskummet vid klipporna. Det var ingen fisk. Det var ingen människa. Var det en fiskmänniska? Den simmade långsamt, gjorde några kullerbyttor och försvann bakom den svarta klippan igen. Nino tyckte sig höra någon blåsa i ett snäckskal. Det lät som hundra klockor av silver. Ljudet var svagt, men ändå tillräckligt starkt för att hjärtat skulle börja skälva. Vilken vacker musik! Nino rätade på ryggen och såg silverstjärten gnistra till som stjärnor.

– Sätt dig, Antonio, sade pappan.

– En silverstjärt, skrek Nino ivrigt och hoppade på däck.

– Antonio, ropade pappan barskt. Han steg också upp och stod ostadigt på båtens botten. I båtar ska man sitta!

Pappan kan ju inte simma. Det kan ingen fiskare på ön, bara Nino är som en fisk i vattnet.

– Antonio! hörde Nino pappan ropa i samma stund han snubblade över relingen. Nino sjönk sprattlande mot djupet i det glasklara vattnet. Han var förvånad och glömde simma, han hade aldrig fallit så djupt ner i havet. Men när han försökte ta några kraftiga simtag uppåt mot ljuset, sjönk han ändå mot botten, där det växte koraller och musslor. Han föll och föll. Han trodde sig se lysande pärlor inne i musslorna. Något så vackert hade Nino aldrig sett tidigare.

Ovanför Nino skedde något ovanligt. Figuren med silverstjärten lyfte sin vita skuldra ur skummet bakom klippan och dök i havet. Den sträckte ut sin hand till Nino och pekade mot något som låg och vickade på en klippavsats litet längre bort. Det var ett vitt huvud omgivet av hår som liknade ringlande ormar. Små och stora fiskar simmade omkring huvudet där det gungade upp och ned. Nino sjönk närmare och såg ett förfärligt ansikte med sammandragna ögon som stirrade på honom. Farmors beskrivning stämde. Det var Medusas huvud!

Nino dök närmare, men ena handen fastnade i en korall. Kanske korallen ville hålla honom borta från den farliga Medusan, i säkerhet. Kanhända ville

den tala om hemligheten för honom. Det svartnade för ögonen på Nino som kämpade för att komma loss, men korallen släppte taget. Nino föll nedåt med huvudet före och allt blev mörkt.

Den skimrande figuren simmade mot pojken och grep tag i honom. Den lyfte Nino varsamt uppåt mot vattenytan. När Ninos krulliga lockar stack upp ovanför ytan såg han ljus igen och kunde andas. Nino tog tag i stören som pappan sträckte ut mot honom.

– Antonio, du dyker ju! Men stå aldrig mer i en båt, ropade pappan.

– Jag hörde så vacker musik, mumlade Nino när han satt på däck. Och jag såg något som liknade en pojke med skimrande fiskstjärt. Han dök med mig. Det var han som lyfte upp mig.

– Det var säkert en lekfull delfin, sade pappan bestämt. Delfiner leker med simmande barn.

– Jag hörde musik, envisades Nino. Jag är säker på att det var han som spelade, den där pojken blåste i en snäcka.

– Musik? Det var nog bara en vindpust, sade pappan och styrde ut båten.

– Och jag såg Medusas huvud. Det ligger på en hylla på den svarta lava-klippan, tillade Nino och skakade vattnet ur håret. Det ska jag genast berätta för Nonna Carmela!

– Den försvunna Medusan? undrade pappan. Ingenting är omöjligt. Om den verkligen finns där dyker vi efter den en annan gång, sade pappan och drog skärmmössan ner över pannan. Nu ska vi fiska, min pojke. Hugg i här!

Det var inte mycket fisk pappan fångade denna dag. En bläckfisk med långa tentakler låg och sprattlade i korgen. Några stålgrå sjöborrar och en riktig läckerhet, en knallröd hummer, fick han också. Över havet flöt molnen som vita bomullstussar.

– Bläckfisken ska vi äta till middag och hummern kan jag sälja, sade pappan.

Då de återvände stod Caro och skällde på stenbryggan. Han hade vaknat och trasslat sig ur fiskenäten och var visst arg för att han inte fått följa med. Så fort Nino hoppade i land skuttade hunden upp på honom och beklagade sig gnällande.

– Var inte så sur, sade Nino. Du kan ju inte simma, så du får vänta på stranden.

Torra fikonblad rasslade under Ninos fötter när han stängde dörren bakom sig och väckte farmor ur hennes lätta slummer. Han placerade bläckfisken inlindad i tidningspapper på kommoden och Nonna Carmela steg upp för att se på den.

– Aldrig har jag blivit så glad, vilken präktig bläckfisk! Vilken god soppa det ska bli, berömde hon Nino.

– Jag hörde någon blåsa musik som ur ett snäckskal, berättade Nino ivrigt. Sedan föll jag överbord och dök djupt.

– Oj då, det gäller att vara försiktig, sade farmor.

– Farmor, jag har hittat den försvunna Medusan! ropade Nino. Den var vit ...

– En Medusa i marmor? avbröt farmor som inte trodde sina öron.

– Med mig dök en varelse med fiskstjärt. Den simmade bredvid mig och lyfte upp mig och räddade mig från att drunkna. Det var en pojke och han visade mig Medusan. Nino skuttade upp och ned av spänning.

– En pojke med fiskstjärt? Det var ingen fisk, sade farmor. Hon teg och drömde sig tillbaka i tiden. Det är synd att jag inte längre kan höra tritonen spela, sade hon till slut.

En triton? Vad är det?

– Nino, min Nino, sade hon fundersamt. Tritoner är varelser med människokropp och fiskstjärt.

Nino var säker på att hon skulle minnas något mer. Hon visste nog berätta om tritoner från sin barndom, då hennes värld ännu var ett skimmer av vita mandelblommor och det fanns all slags varelser på och omkring ön. Nino väntade tålmodigt och blev inte besviken. Farmor suckade och började berätta:

– Tritonerna hör till havsgudens följe och dansar med havsnymferna i vågorna. De använder vridna snäckskal som blåsinstrument. Lavendelblomman hör hur tritonerna spelar och murgrönan som växer på stenbalustraderna nära stranden hör dem också. Tritonerna spelar för alla, men sällan kan en människa höra musiken nuförtiden.

– Jag hörde den, ropade Nino upphetsat. Och Medusa som ligger i havet ska jag dyka ner till och lyfta upp.

– Jag har väntat så länge. Det vet du, min hjälte, min lilla Perseus. Jag ska gå ut. Det var en fin nyhet, Nino. Du är en bra pojke, sade farmor och klappade honom på axeln.

Några solstrålar lyste upp gränden när Nonna Carmela gick ut för att hämta sin klänning från tvätteriet inför festen. ■

Sviten: Nanosekunder

1. Stuga-Mys-Blues

*Att sova om kvällen
med dina lite
för stora sockor på*

*att vakna om natten
o tänka på
allt det roliga vi puzzlat ihop*

*att ringa dig på dagen
o tala om
helt vanliga dazzelting*

*att sova om kvällen
med dina lite
för stora sockor på*

2. Tallarnas tro

*Tallarna står där vid husknuten
redan ståtliga och höga*

*en ekorre leker tafatt
hoppas mellan kronorna*

*höststormen skakade loss en
ansenlig mängd kottar*

*kanske mer i år
än året innan*

*men tallarna står kvar
oberörda*

*ståtliga och
alltjämt sida vid sida*

*generationer byts i husets salar
men huset står kvar*

*tallarna vajar sakta
för aftonvinden*

*gren mot gren
som stöd och trygghet*

3. Vårstorm

*Härlig
häftig
vårstorm*

*river i trädkronorna
skakar skorstengallren
ringer i fönsterglasen*

*tumlar om verkligheten
väcker bryskt alla
inbitna sjusovare*

*Iskalla fläktar
drar över
golvens plankor*

*påminner om att
även solröda dagar
har en avigsida*

4. Fotspår i sanden

*Hon går där lugn
i natten
längs strandens mjuka
linje*

*små fotspår trycks i
sanden
som havets
frukostvågor*

*hon går där lugn
i natten
och vadar djupt i
vattnet*

*åren rinner ut i
tiden – de små
spåren syns ofta under
fullmåsnatten*

5. Café

Det var

för länge sedan

*som vi kunde sitta
hand i hand
på ett café*

*med myriader av glada tankar
mitt i ett virrvarr
av röster o dunka-dunka*

*med irisar svartare än svart
broar mellan våra själar
ett nanomaterial av tro*

det var

för länge sedan

på ett café

6. Byta jobb

*Verkligen
äntligen*

flytta ut

*lyfta
flyga*

tappa taget

*hitta
hem*

*verkligen
äntligen*

Manchuriets kullar

Han ser bara himlen genom det lilla fönstret där han ligger fastbunden i paketbilen som kör längs en backig och kurvig landsväg. Han tänker på sin familj, när får han se den igen, och vad kommer hustrun att tänka om honom? Hur kommer det att gå för dem, och hur reagerar hans chef då han inte kommer till jobbet nästa måndag, funderar han på, och kan inte dölja sin oro. För att lugna sig, nynnär han på en gammal schlager som fastnat för att snurra i hans huvud.

*Ticho vokrug.
Sopki pakriti mgloj.
Vot iz-za tutj blesnula luna,
mogili hrajat pakoј.
Belejot kresti-
eta geroј spјat.
Proschlava teni kruszјatja vnovj,
o zјertvach boјov tverdјat*

Kanske allt ordnar sig. Inne i paketbilens förarhytt sitter Hon, och en annan kvinna som han tyckte sig ha sett någon gång.

”Varför kontaktade du mig inte tidigare?”, hade Hon rappt frågat honom då de träffades efter att de sett varandra första gången på åtta år.

Han hade haft andra förväntningar. De skulle bara vara kompisar, han hade sin familj och Hon sin, numera, och de skulle träffas på någon restaurang bara för att prata om hur det har gått. Nu hade han råddat till allt, förstod han.

Han och hustrun hade rest till Dublin på fyra dagars semester. Efter långa diskussioner kom de överens om resmålet. Ingendera hade varit där förut, där skulle finnas tillräckligt med antik- och vintageaffärer som hustrun skulle besöka, och pubar för honom. Irlands kultur och natur skulle de också bekanta sig med, de hade planerat åka på en liten utfärd till någon by på landet, äta gott på något värdshus och vandra på de gröna hedarna. Men nu ligger han på golvet i en paketbil som rusar fram över heden i stället.

Han hade under åren försökt ta reda på vad Hon sysslade med. På nätet hittar

man ju det ena och det andra. På Facebook hittade han bilder av Henne med familj. Hon bor i en förort till Belfast, Nordirlands huvudstad.

Hon hade blivit ännu vackrare, hon är nu 38, i sin bästa ålder kunde man säga. På en av bilderna dansar hon så klänningen och det långa håret fladdrar, hon kikar rakt mot kameran, litet förföriskt. Mannen som hon är gift med verkar alldaglig och pålitlig, lockigt brunt hår och karaktärsdrag som passar en äkta irländare. Svärföräldrar, syskon till mannen och parets barn är naturligtvis med på bilderna.

Han hade tagit kontakt med Henne via en e-postadress som han hittade på hennes namn. Svaret kom ett par dagar senare. Hon skrev att hon mycket väl minns veckoslutet för åtta år sedan. Det hade varit jätteskönt, hon kan inte minnas något liknande. Rodnande läste han det flera gånger, och svarade att han skulle åka till Dublin, kanske de skulle kunna träffas? Det är ju bara drygt hundra kilometer mellan Dublin och Belfast.

Han nämnde inte att han reser med hustrun, att träffas under en lunch skall nog ordna sig, hustrun skulle ha fullt upp med att shoppa. Han hade använt diverse ömhetsfraser i sitt svarsmejl, och berättat hur han mindes hur sorgsna hennes stora ögon var då de vinkade farväl åt varandra en regnig kväll vid Rigas flygplats.

Han hoppas att Hon och väninnan som låst in honom i bilen är på väg att föra honom till någon fest eller krog för att äta god mat och dricka och dansa. Det skulle inte vara otänkbart med tanke på vad hon tidigare hittat på under deras möten, tänkte han, för hon kunde överraska. Men han skulle nog vilja ringa hustrun och säga att han kommer lite sent till hotellet, så han undrar varför de tagit hans mobil av honom och bundit fast honom.

Han hade kommit till Riga tillsammans med sina arbetskompisar. Resan skulle gå ut på supande för det mesta, som det går till på "A-klassens" resor.

De hade studerat en restaurangguide och diskuterat ivrigt under bussresan från Tallinn, om de skulle gå på vuxenunderhållning eller något ungdomligare ställe. Gänget hade splittrats redan första kvällen, en del kom inte längre än hotellets bar, en del valde striptease-kabaré och han tillsammans med två andra bestämde sig för att gå till en nattklubb i Gamla stan.

Lettland hade några år innan blivit självständigt, och gatuvyerna i Riga såg ut som i Helsingfors på 1960-talet, men nattklubben med sin toppmoderna inredning överraskade herrtrion grundligt.

Klockan var bara tio på kvällen så stället verkade ganska tomt och dött, men de tre herrarna beställde var sin drink. Först efter en timme kom DJ:n och började spela skivor, för det mesta internationella poplåtar. Han gick på en rond och det kittlade till lite då han såg att det börjat välla in flickor i nattklub-

ben. Han bjöd upp en, men fick nobben, sen en annan men det gick lika, men vid den tredje blev det napp. Det var Hon.

Han frågade henne på sin knaggliga ryska om hon ville dansa och naturligtvis ville hon det. Och hon var snygg! Svarta kläder, kort kjol, långt ljust hår och hurtigt lynne. Han frågade på skoj hur gammal hon är, och efter att hon svarat 24, så svarade han själv att han är 40. Hon brast ut i skratt, och sade att hon på allvar först inte trodde det var sant! De diskuterade vidare, hon frågade om han var svensk, men han svarade att nej, finsk, men att han egentligen är finlandssvensk. Så plötsligt började hon prata rikssvenska vilket hon kunde riktigt bra.

De dansade ett par snabba låtar och sen en tryckare. Och efter det var det kört för dem. De hånglade resten av kvällen på en soffa i nattklubben, hans kompisar bytte ställe och det blev bara de två, eller egentligen tre, för hennes väninna, en flicka med kort rött hår blev kvar med dem.

Hon hade under kvällen berättat en hel del om sig själv, hon var utbildad sjuksköterska men jobbade nu som sekreterare på en svensk firmas kontor i Riga. Sina kunskaper i svenska som hon lärt sig som tonåring då hon under några somrar var säsongsarbetare på jordgubbsodlingarna i Sverige, hade hon nytta av i sin anställning, och hon ville lära sig finska också.

Han var fascinerad över hennes brokiga bakgrund. Hennes föräldrar var till Lettland inflyttade ryssar, och fadern hade dött då hon var tonåring. Han tänkte då de dansade tryckare, att hon kanske därför känner starkare dragning till äldre män.

Hon berättade att familjen efter pappans död var mycket fattig, och den enda utbildning hon kunde kosta på sig var den militära. Hon hade gjort frivilligt värnplikten i Lettlands armé, sedan hade hon fått utbilda sig till sjuksköterska och blivit anställd som sanitetsunderofficer. Av någon anledning som hon inte berättat, blev hon dömd till fängelsestraff på sex månader, och så var det slut på den militära banan. Hon hade berättat litet hemlighetsfullt att hon inte ångrar vad hon gjort. Ett foto han hade fått av henne via e-post där hon och den rödhåriga väninnan övade att skjuta med automatkarbiner, och speciellt det faktum att hon riktade pipan mot kameran, med det blonda håret svällande, gav honom ett sådant intryck att hon inte var någon att leka med.

Varje sommar efter det första mötet ordnade han så att han fick vara gräsänkling under en vecka, med förevändningen att han skulle göra renoveringsarbeten hemma. De tog i verkligheten inte så lång tid, så i stället åkte han till Riga eller Tallinn för ett par dagar där han mötte henne. De var som nyförälskade ungdomar, de levde den stund som stod till buds, utnyttjade varje ögonblick att vara ömma och älska, och brydde sig inte dessvärre om framtid eller vad som väntar dem när vardagen kommer. Om de var hemma hos Henne i

hennes lilla lya, drack de te och vodka, åt saltgurkor och blinier samt lyssnade på grammofonskivor med gamla baltiska och ryska schlagers. Också den som fortsätter såhär:

*Ticho vokrug,
Veter tuman unjos,
na sopkah Mantjzhurskih voenij spjat
i russkij nje slisjat sljoz.
Pust gaoljan,
vnam navevajat snji,
spite, geroj russkoj zemli,
otsjiznji radnoj sinji.*

Han var alltid lika nöjd då han efter mötena åkte till sina svärföräldrar på landet där hans familj varit under veckan, och skröt med hur flitigt han gjort reparationer hemma.

Kontakten hade upphört efter att Hon flyttat till Nordirland. Egentligen var det inte så märkvärdigt, flera unga från Lettland har flyttat utomlands, populärast är Storbritannien, för där finns arbete och lönerna är på en helt annan nivå än i Östeuropa. Trots att han tänkte att tiden med henne var ett skönt minne, kunde han inte låta bli att vara till den grad nyfiken att han försökte hitta något om henne på nätet. Men han hittade inte på flera år. Det ursprungligen ryska efternamnet var translittererat olika på engelska än på lettiska. Men till slut hittade han vad han sökte, Facebooksidor med diverse bilder. Sedan var det bara att övertala gumman att åka till Dublin.

Han är helt förvirrad där han ligger på golvet i paketbilen. Har Hon och väninnan värvats av någon extremrörelse och blivit frihetskämpar? Vilken rörelse i så fall? IRA? Eller är det något baltiskt eller ryskt bakom det här?

Någonstans kommer en annan bil emot åtföljd av ett tjut från signalhornet och paketbilen kränger till och svarar likaså. På Irland hade det varit tillåtet att köra bil med alkohol i blodet ännu för några år sedan, lagarna hade ändrats, folket inte, en regeringskris hade varit nära. Han har förstått att Irlands samhällliga utveckling har brukat gå i otakt med det forna moderlandet Englands. Under andra världskriget tillät den nybildade republiken Irland att Tysklands u-båtar och andra krigsfartyg gömde sig på irländskt territorialvatten mellan attackerna mot Storbritannien. Irland är strängt katolskt, men de hårdaste patrioterna har varit på vänsterkant på den politiska skalan. Under 1960- och 70- talen hade IRA velat ena hela Irland inklusive nordsidan som kallades *Ulster*, och bilda en marxistisk folkrepublik. Trots ett bindande avtal

från 1990-talet mellan Storbritannien och IRA, som lovat lägga ned sina vapen, finns det många som tvivlar på att Nordirlandfrågan är löst för all framtid, och att fientligheterna blommar nog upp igen förr eller senare.

Om Lettland visste han att det är ett av EU:s fattigaste länder men regeringen är mycket amerikaorienterad och finanspolitiken så sträng att t.o.m. Nalle Wahlroos skulle vara stolt. Största orsaken till missnöje har ryssarna av vilka flera saknar medborgarskap eftersom de inte klarat av kraven på språkkunskaper i lettiska. De mest nationalistiska grupperingarna i *Saeiman*, Lettlands riksdag, har alltid betraktat ryssarna som opålitliga och skulle velat att de packade sina grejor och åkte dit de ursprungligen kom från, och rädslan för att ryssarna använder sig av "Putinkortet" för att få sin röst hörd har varit befogad hos regeringen och presidenten.

Han spekulerade om de hade spårat honom till någon sajt på nätet, där han mycket rättfram brukar skriva om vad han anser om president Putin och den ryska regeringen, utan att spara på krutet, för något annat politiskt inkorrekt har han inte skrivit vare sig om ryssar eller andra folkslag, eller på sin höjd att ryssarna är litet korkade då de har valt en sådan president. Men varför skulle lettlandsryssar som har flyttat till väst ta så illa upp av sådant att det skulle berättiga till att skjutsa honom på det här viset?

Det andra alternativet, som han inte ville tänka på, men som ändå spökade i bakhuvudet, är att Hon blivit med barn under det sista mötet för åtta år sedan, och kräver nu underhåll, med ränta? Ja, nog skulle hon få det, men det skulle i så fall vara på plats att träffa sin son eller dotter. Och var är hans barn i så fall? De två som han sett på Facebooksidorna ser i varje fall inte ut som om de vore hans. Varför tog hon inte kontakt med honom via myndigheter i så fall och ordnade att det tas blodprov för att bekräfta om han är pappa till något av hennes barn eller inte. Sådant borde ju gå att fixa också mellan olika länder, tänkte han.

Han var tvungen att medge att han gått lite för långt i bearbetandet av sin medelålderskris. Han borde ha lyssnat på sin hustru, gått till en läkare och skaffat sig mera sansade hobbyn i stället för att springa på krogar, hänga på nätet och kommentera andra människors bloggar. T.ex. trädgårdsarbeten eller att skriva noveller. Tålmod hade hustrun haft med hans upptåg, och nu skulle hon få bevis på att hon haft rätt!

Ännu mer orolig än över vad hustrun skulle tänka, är han över svärföräldrarnas reaktion. Hans hustru är deras enda barn och deras ögonsten. Så länge han känt dem har de anmärkt på än det ena och det andra. Hans levnadsvanor, dyra hobbyn och det faktum att han är politiskt ganska mycket längre åt höger än de, åtminstone anser de så. De var nämligen kommunister och fast

de inte erkänt det rakt, så har de inte nämnvärt ansträngt sig att dölja det. Att ännu bli tagen på sängen för otrohet skulle inte höja på hans aktier heller.

De bor anspråkslöst i ett litet torp på landet. Varje gång han med sin hustru besöker dem blir han föreläst om hurdana lömska intriger kapitalisterna sysslar med, att EU, USA och Nato, Tyskland, och nu Grekland och t.o.m. Sverige rövar Finland på pengar och förslavar det finska folket. Att Ryssland alltid velat Finland väl men att Stalin förstörde allt. Men att USA alltid varit många gånger värre än Ryssland.

Han har betraktat kommunismen som en religion som man inte så där bara blir av med, trots att han antar att deras aktivitet avtagit. Det gäller bara att leva med det faktum att varken de eller han kommer att lyckas ändra på varandras åsikter.

Han hade märkt att deras levnadsvanor avviker litet – de fäster uppmärksamhet vid sådant som vanliga finländare sällan gör, som att väderleksrapporten på TV inte längre visar vädret i Moskva eller varför stavarna och uttalar rock-sångaren Pate Mustajärvi inte sitt bands namn *Popeda* rätt. Flera av kärnen och prydnadsföremålen av porslin och glas i deras hem är *Made in USSR*, och i sina blomrabatter odlar de växter med ursprung i Sibirien, om man förstår växternas namn rätt. Bokhyllan är fylld med ryska klassiker, översatta till finska och några till svenska, och bilen är naturligtvis en knallröd Lada, som trots sin ålder går som en symaskin och plåtarna glänser likt lökkupolerna i Novgorod. Svärfadern har åt alla som förundrat sig över bilens skick förklarat att han har en deal med verkstaden i den närmaste staden. Frågan är bara närmaste staden i vilket land?

De vill leva i skymundan och låter sällan andra människor från byn komma på besök hem till dem, och om han gick på promenad längs byvägen vill de alltid veta om han sett andra människor, och de ser inte med blida ögon om han talar med någon annan. Han tror att det måste ha något med 1918 att göra, eftersom han flera gånger fått höra att torpets folk varit på de rödas sida och de andra byborna på de vitas, men han anser att han har rätt att tala med vem han vill, oavsett om deras förfäder varit röda eller vita. En man från byn som har rykte av att vara litet skvallerkärning, viskade åt honom en gång att familjen inte alltid bott i torpet, att det stod tomt länge, ända sedan 1930-talet. Själva har de berättat att de ärvde torpet, men mannen från byn hade sina misstankar om deras ursprung eftersom de, då de flyttade in på slutet av 1950-talet, talade med konstig brytning. Husbonden hade pratat styv svenska som en tjänsteman, och finska pratade han och värdinnan som om de kommit med en tidsmaskin från 1800-talet. De förklarade det med att de hade bott i Kouvola och jobbat på statsjärnvägarna, en arbetsplats där folk från olika delar av landet på den tiden blandades och man talade en speciell slang, och att hust-

run ursprungligen kommer från Karelen allra östligaste avkrok. Senare har deras finska uttal ändrats i riktning mot standardfinska och mannen talar nu-förtiden t.o.m. ortens svenska dialekt utan brytning.

Dottern föddes då familjen bodde i byn och hon levde sin barndom under normala omständigheter och blev inte påprackad politik. I själva verket är hon mycket intellektuell och bildad och har en helt annan världsuppfattning än sina föräldrar, så han missunnar henne inte för att hon röstar på politiker från vänsterpartierna, för hon gör det för att sympatisera med de fattiga. Hon berättade att hennes käraste barndomsminne var lördagskvällarna då familjen efter bastun brukade lyssna på radions önskekonsert, och kvällens höjdpunkt var då det spelades "På Manchuriets kullar". Första gången han hörde det väckte det en hel del munterhet hos honom. Han kunde inte låta bli att se framför sig den idylliska arbetarfamiljen, dansande en ringdans runt ett litet bord med en samovar på, omgiven av blommiga tapeter, i takt med den vemdiga valsen. Nu väcker det inte längre någon munterhet, och refrängen kan han i detta skede utantill – av vissa orsaker både på originalspråket och på finska:

*Platjet, platjet mat radnaja,
platjet maladaja zjena,
platjut vsjo, kak odin tjelovek,
zloj rok i sudbu klinja!*

Han känner att bilen saktar in. Det verkar som om de närmar sig någon stad. Utanför hörs måsar skrika, så de måste vara vid kusten. Paketbilen stannar, bakdörren öppnas och någon trär en säck av tjockt tyg på honom. Han förs vidare, och leds upp för en trappa som känns som om den är av metall. Han antar att han förs ombord på en båt. Kanske det finns goda havsläckerheter som väntar på honom i kabyssen?

Hustrun hade försökt ringa honom, men han hade naturligtvis inte kunnat svara. Hon gick längs Dame Street och i restaurangkvarteren och såg sig om i pubarna utan att hitta honom. Hon har vissa farhågor, så därför går hon inte genast till polisen. Han skulle tids nog berätta vad han sysslat med när han kommer tillbaka från sina "äventyr".

På söndagen då de borde åka hem och han inte ännu synts till, ringer svärfadern plötsligt upp sin dotter. Han uppmanar henne att hålla sig lugn och inte kontakta polisen eller ambassaden.

66 dagar senare ser hon sin man igen. I Vaalimaa. Han växlas ut mot en ryss som suttit fången för spioneri i Storbritannien. Återseendet mellan man och hustru är som i en gammal film där spolen fastnat i ett kritiskt ögonblick.

Efter denna resa som tog honom ända till gränsen mellan Sibirien och Manchuriet, där han visserligen fick bekanta sig med det vackra bergslandskapet bara genom gallerförsedda fönster, har han tagit lärdom av att inte lämna något kvar i webbläsarens minne, inte skriva sitt livs historia på okända människors Facebooksidor och bloggar, inte lämna halvfärdiga novellmanuskript på hårdskivan och att inte anmärka på sina anhörigas och bekantas ideologier och levnadssätt, och att börja leva sundare och nyktrare. ■

Sången "Na sopkah Mantjzhurii" komponerades av den ryske regementskapellmästaren Ilja Sjatrov år 1906 för att hedra de stupade i det rysk-japanska kriget. Orden på originalspråket är mycket patriotiska i storrysk anda och handlar om döda krigarkamraters själar som spökar på kullarna i Manchuriet, som Ryssland förlorade i kriget. Också under Stora Fosterländska kriget var den mycket populär inom Röda Armén. Svenskspråkiga ord finns inte, men på finska är den känd under namnet "Mandshurian kummut" och blev en berömd schlager på 1960-talet då den uppfördes av Laila Kinnunen, både på finska och på ryska. I den finskspråkiga texten har patriotiska hyllningar till krigare ersatts med beskrivningar som upphöjer landskapets karga skönhet.

Texterna är från en kurs i poesi med Stella Parland som Nylands litteraturförening ordnade 22–23.11.2014. Uppgifterna var: Beskriv oväder (använd ej storm etc.); skriv sju dikter om människa, plats (utan adjektiv).

*elen är bruten
träd fallit på ledningar
öppna vyer här*

*granar mejas ner
av osynlig hand med lie
stalltaket försvann*

*Tallarna knäcks
och fönsterrutorna skaltrar.
Ingen går ut, inte ens hunden.
Alla lyssnar om något
virvlar förbi.*

*Morgonen visar ödelägningen.
Kyl och frys fungerar inte,
ingen varm mat eller kaffe.
Skogen är nedmejad
och vi ser grannens hus.
Vem skall betala?*

*En bok
många bokstäver,
massor av ord
efter varandra.
Blir meningar,
betyder något
för någon.
En berättelse
för många.*

*Ensam
i tvåsamhet
sedan barnen flyttat ut
har vi inget att tala om.
Två gamla kråkor
gråa av ålder,
det är vi.
Tysta som vinterfåglar.*

*Halka på trottoar och körbana.
Går knäande, långsamt
till bussen.
Vill inte falla igen och bryta armen.
Borde åka söderut till varmare klimat.
Första snön kramar
stadens gator,
trafiken sniglar framåt
med tända röda baklyktor.
Mörka figurer hastar iväg
och försvinner i natten.
Första snön överraskar –
varje år.*

*av jord kommen och
till jord skall du återgå
dödens ritual*

*speciell kaktusmull
andra substrat och kärlek
jord under skorna*

*Tellus rotation
ger upphov till dag och natt
axeln årstider*

*luften är gaser
tiotal kilometer
tunn vid höjd tusen*

luftballong med vind
Zeppelin med propeller
vind för segelbåt

in- och utandning
i däggjurens luftvägar
bidrar till vårt tal

Helsingfors omges
av vatten på tre sidor
vartåt utvidga?

havet svallar runt
öfästningen Sveaborg
kyrktornet som fyr

regnet öser ner
Helsingfors översvämmas
torg och källare

brandkåren släcker
eldsvådor från ljus och spis
räddar katt ur träd

elden är god dräng
men farligt dålig herre
som ej behärskas

elddon, tändstickor
nyttiga i hundra år
elen säkrare
Säven susar stilla
då vågorna kluckar mot båten.
Storlommen ropar över sjön,
kyrkklockorna klämtar ekande.
En vattenscooter fräser förbi
medan en segelbåt gled majestätiskt.
Småfåglar kollar sitt revir
och jag njuter av ljuvlig stund.
Näckrosen blommar gul och vit.

*Bam, bam säger Tvn. En thriller, krimi.
Ljudnivån är för hög, öronen värker.
Urban trafik brummar förbi.
Grannen dammsuger och barn stampar
så golvet klagar och knarrar.*

Positivt och negativt

*Vänskap och empati
värmer och övervinner krigets fägor,
hunger och katastrofer.
Naturen vinner över människans
dumheter, småningom med tid.
Djuren är oftare trofasta och
skojigare än många människor.*

*Krigets våld och politiska mord
syns i böcker och TV-rutan.
Orkar inte läsa svärsord och
rasistiska påhopp heller.
Mänskliga vargar är de värsta
för sin egen ras.*

Poetiska ord / ej poetiska ord

*färger, positiva, natur, barn, mänskoliv,
vänskap*

*krig, mobbande, sårande, rasistiska,
kritiska, politik, propaganda*

*Himlen speglar sig i sjöns kavlugna vatten
tills nedgående solen färgar en gyllene bro över sjön.
Skogens granar växlar från evigt gröna
till svarta skuggor.
Mullen täcks av fallande gula höstlöv,
björkens stam blir förgylld på sidan mot sjön.
Ugglan glider ljudlöst på jakt i skymningen.
Huset är rött med vita knutar
så man hittar hem i höstmörkret.
Det sägs att vit färg har spektrums
alla färger, svart inga?*

*Ljuset behövs för att se nyanser
som höstens klara sky och färgskala
exploderar i kaskader.
Tills grå dager och svart natt över vit snö.
Sedan spirar vårens blommor
och plötsligt lyser rött, gult, grönt och blått.
Lökväxter först och alla sommarängar med valörer.
Solljuset förstärker nyanser och
allt är klarare.
Moln filtrerar ljuset och kulörerna bleknar.*

*artisten målar
ser detaljer i världen
annars osedda*

*pianospel ger rytm
operan visar känslor
billig skolbiljett*

*första läraren
visste allt, lärde oss allt
läsa och räkna*

*mor fick reumatism
tvättade krigstida blöjor
stickar ej sockor*

*far stred vid fronten
senare ingen krishjälp
flaskan dödade*

*sommar på landet
barfota spring i regnet
tills skolan börjar*

*alper och sjöar
fjäll på skidor i snöstorm
hemma är bättre*

*på solig sandstrand
simmar i salta vågor
njuter oktober*

*människoröster
stadens myrstack rör på sig
blinkar och brummar*

*gunga och rutscha
drar mera än sandlådan
tills snön kan spadas*

*varuhusrea
mänskor trängs runt diskarna
onödiga köp*

*plötsligt som en blix
cancer med metastaser
inget kan göras*

*åldras till vårdhem
klarar mig inte hemma
väntar på döden*

*sjukdom plus sjukdom
snart ett helt dussin olika
sjutton piller/dag*

*litet blått piller
det sista jag vill svälja
slippa från smärtan*

*kläm fram sju dikter
tryck på inspirationen
vilket mästerverk!*

*känslan och rytmen
filtrerar erfarenhet
bubblar till ytan*

*koncentrerad form
världens kortaste dikter
räknar fem, sju, fem*

*farlig lövhalka
spårvagn och cyklar slirar
när de skall bromsa*

*kaamos har börjat
utan dagsljus i Lappland
i två månader*

*Språk ger möjlighet till kommunikation,
fingrar och händer hjälper när man inte talar samma språk.
Småle bara och visa empati.
En del presidentstatyer liknar personen,
andra är abstrakta.
Somliga hus liknar traditionella byggnader,
andra nyirriterande.
Vilka är vackra? Praktiska?
Tiden utvisar, men modet går i vågor.
Keramik och textil influeras av omgivningen,
somliga med strikta linjer och färger,
andra frittflödande fantasi.*

Det stora ögonäventyret

Jag skrev en bok som heter *Det stora sjukhusäventyret*. Den handlar om myrorna Myrna och Muriel och vad som händer när Myrna lägger in sej på avvänjningsklinik för att bli av med sitt sockerberoende och Muriel måste klara sej ensam. Hon ramlar och skadar sej och hamnar på fel sjukhus – på pissmyrnornas sjukhus. Den boken kom ut i fjol, alltså 2014. Inte anade jag då att jag ett år senare själv skulle bli intagen på sjukhus, närmare bestämt på Mejlsans ögonklinik.

Min kör Roströsten deltog i kyrkokörsfestivalen i Raseborg den 22–24 maj i år. Vi var 600 sångare i Ekenäs bollhall under tre dagar och det var väldigt roligt att sjunga så många tillsammans. Men jag måste erkänna att jag var lite fåfång: jag ville höra min egen röst bland de 599 andra så jag sjöng kanske lite starkare än vad som var hälsosamt ...

När jag vaknade på måndag morgon hade jag ett lilafärgat litet moln i övre synfältet. Det var ju inte riktigt normalt, men jag har en tendens att leka struts när jag inte vill se sanningen i vitögat. Så jag låtsades inte om molnet utan begav mej som vanligt till jobbet. På kvällen var jag ännu på ett styrelsemöte.

På tisdagkväll var det säsongsavslutning för kören. Vi var två små körer i stora Johanneskyrkan och vi sjöng samma sånger som i Ekenäs. Vår kör hördes inte alls på uppsjungningen så när det gällde klämde jag i för fulla muggar igen. På onsdagkväll var jag på ett bokutgivningskalas.

På torsdagmorgon hade jag en svart skärm som hängde ner över vänstra ögats synfält. Nu gick det inte längre att ignorera faktum. Det var något fel på näthinnan. Jag hade senast varit hos min ögonläkare 2012 (vanligtvis har jag gått varje år men nu hade tiden bara runnit iväg) och när jag skulle beställa tid visade det sej att min ögonläkare hade gått i pension. Hela min släkt har gått hos honom sedan 1970-talet så det var kanske inte så överraskande men just när jag behövde en ögonläkare stod jag utan. Nå, jag googlade, hittade något som hette Silmäsairaala och fanns i det s.k. Korvhuset. På deras webbplats stod det att de gör laseroperationer med en gång. Då trodde jag ju ännu att man kanske kunde åtgärda ”skärmen” med laser... Jag fick tid till en ögonläkare nästa dag.

Jag sjukskrev mej på fredag och gick direkt till ögonläkaren och berättade vad jag trodde jag hade – fel på näthinnan i vänster öga. Hon undersökte det och sa att jag hade alldeles rätt. Näthinnan i vänster öga hade lossnat hela vä-

gen nertill. Den var alltså inte helt loss så det kunde varit ännu akutare men det var allvarligt nog ändå. Ögonläkaren skickade remiss till Mejlans ögonklinik per e-post och ringde dit och förklarade saken och de lovade kontakta mej senare på dagen.

Jag gick till jobbet och stängde mitt kontor och meddelade min chef att jag nog skulle bli borta ett tag. Hur länge visste jag inte ännu, men säkert någon vecka, och att jag skulle meddela genast jag visste mera. Sedan åkte jag hem och på eftermiddagen ringde en sköterska från ögonkliniken och frågade om jag kunde komma 8.30 nästa dag – alltså lördag! Jo det kunde jag. Jag skulle för säkerhets skull ha med tandborste och tandkräm och inte äta någon frukost, ifall det blev operation direkt. Och så skulle jag sova sittande så att den vätska som normalt finns i ögat inte skulle rinna in på fel ställe nu när näthinnan var loss.

Jaha. Sova sittande? Jag provade att sitta i en fåtölj och i ett hörn i min bäddsoffa. Alltför obekvämt. Så jag satte några telefonkataloger under dynan och lade mej i min säng och hoppades att huvudet kom tillräckligt högt. Obekvämt var det också. Fast inte vet jag om det gått att sova annars heller. Jag var alltför nervös och orolig för morgondagen.

Nästa morgon drack jag ett halvt glas vatten och packade tandborste och tandkräm plus mobil och laddare i min väska. Jag måste ju kunna nå yttervärlden och den måste kunna nå mej. Så tog jag spårvagnen fyra hållplatser till Mejlans sjukhus. Den första byggnaden till vänster när man kommer in på sjukhusområdet innehåller ögon- och öronklinikerna. Ögonklinikens avdelning 7 i sjunde våningen var bekant för ett halvt år tidigare hade jag varit där som läsvän på barnavdelningen och då gått genom vuxenavdelningen på väg dit. Inte kunde jag ana att jag snart skulle vara där själv som patient.

Vi var tre patienter där den här morgonen, två äldre män och så jag. I tur och ordning blev vi undersökta av den opererande kirurgen och jag var tydligen minst akut för jag ställdes sist i operationskön. Jag fick ett tre personers rum för mej själv, eftersom där inte var några andra kvinnliga patienter.

Sent på eftermiddagen hade turen kommit till mej. Jag hade fått lugnande tabletter och så kom en sköterska och skuffade iväg med mej och min säng. Vi åkte hiss ner och gick långa vägar i korridorer under jorden. Så kom vi till operationssalen och min säng höjdes så att jag lyckades rulla mej över till operationsbritten. Operationen skulle göras under lokalbedövning, vilket betydde att jag hela tiden visste vad de gjorde. Det var nog lite kusligt. Jag fick puls- och blodtrycksmätare på ett finger och bedövningen stacks in i tinningen vid sidan av ögat med en lång nål. Det var lite äckligt men jag hade fått så pass mycket lugnande medel att jag inte orkade reagera. Jag tittade bara på nålen och konstaterade att den såg otäck ut.

Så kom teamet som skulle operera och satte i gång. Jag fick en plastmask med hål i över ansiktet. Ett hål var över ögat och genom det opererades det. Ett annat hål var framför näsan och ett framför munnen så att jag kunde andas. Jag kände ingenting men jag hörde ljuden av små knipsanden här och där. Plötsligt fanns något ovanpå hålet framför näsan. Jag övergick till att andas bara genom munnen. Då var det något eller någon som täppte till också det hålet.

Om jag inte hade fått så mycket lugnande hade jag kanske gripits av panik, men jag har också anlag för svart humor. Jag kom att tänka på det där som man säger "Operationen lyckades men patienten dog" och såg för mej hur jag kvävts just innan operationen avslutades. Och jag blev lite fnissig. Men samtidigt försökte jag dra mej aningen till sidan i hopp om att det skulle finnas ens ett litet hål i kanten att andas igenom.

Till slut pep jag "Hej, jag skulle vilja andas!" Då drogs det som täppt till hålet för munnen bort och någon muttrade "Ögat är så litet att operera i". Tyvärr kan jag inget åt att jag har små ögon, det har de flesta andra också. Men jag överlevde och operationen avslutades. Jag vände mej över kanten till min säng och rullade ner i den. Det var ett mycket litet fall. Och så blev jag skuffad tillbaks genom korridorerna och upp med hissen.

Kirurgen förklarade vad de hade gjort: de hade sytt fast näthinnan med något som kallades stenter och som var små, svarta saker nästan som nitar och de skulle smälta bort av sej själv i sinom tid. Nu gällde det att få bort den vätska som hunnit rinna in bakom näthinnan. Därför skulle jag sova på rygg den natten. Och jag som inte somnar om jag ligger på rygg! Så jag vakade en natt igen. Kanske jag sov en snutt mellan varven, men mest var jag vaken.

Nästa dag, söndag, kom kirurgen och tittade på mitt öga och hon var inte nöjd med det hon såg. Bara hälften av vätskan hade försvunnit. Så det blev en ny operation. De andra två patienterna klarade sej med lördagens operation men jag opererades också på söndag och då sattes det gas i ögat för att torka ut vätskan. Gasen skulle komma ut av sej själv på tre veckor och under den tiden fick jag inte flyga. Jag hade tänkt ha semester den kommande veckan och hade flygbiljetter för en resa till Varna på tisdagen. Nå, det blev inget av den resan.

När jag kom tillbaka till mitt rum fick jag order att ligga orörlig på mage i två timmar med huvudet i en sådan där ring som massörerna har. Sagt och gjort. Jag låg jättelänge alldeles stilla, det var säkert bara tio eller femton minuter men det kändes som en evighet. Sedan räknade jag till 500 så långsamt jag kunde och till slut låg jag ännu stilla en lång stund. Just när jag tänkte "Nu skriker jag" kom en sköterska in och sa: "Jag har varit inne flera gånger och titat på dej och du låg varje gång så exemplariskt helt stilla." Sedan fick jag sätta

mej upp och äta på sängkanten och gå på toa men jag måste titta neråt hela tiden.

Men det var ju inte klart med det. I åtta dagar skulle jag ligga på sidan och byta sida var 30 minut under den tid jag var vaken. Jag fick inte byta sida genom att rulla över på rygg. Det var strängt förbjudet att ligga på rygg ens en sekund och jag kunde inte byta sida genom att rulla över på mage eftersom jag har sådana knän som lätt hoppar ur led om jag rör dem i sidled. Så var trettionde minut steg jag upp tog dynan och placerade den i andra sänggändan och vände på täcket. Det var bökitigt men det gick. Det gjorde jag alltså ännu fem dagar efter att jag kommit hem.

Och ögondroppar fick jag fyra olika sorter av och de skulle tillsammans tas 12 gånger under den vakna tiden av dagen, vilket betydde en gång i timmen.

Jag hade ringt till mina föräldrar efter den första operationen och de kom med tåg på söndag och sedan till ögonkliniken och hälsade på. Det var meningen att jag skulle få åka hem på måndag när jag nu hade någon där hemma, men när måndagen kom hade det opererade ögat ett tryck på 32 då ögontrycket inte får gå över 25. Så det var bara att vänta ett dygn till. På tisdag fick jag åka hem med en massa förhållningsregler och en första tid för kontroll.

Problemet var att gasen hade kommit in lite på fel ställen och dessutom hade det runnit lite blod under operationen. Det var inget farligt men det skymde sikten. Gasen och blodet gjorde att jag den första veckan inte såg något med ögat och vid kontrollen kunde ingen säga om näthinnan var fast eller inte, eftersom de som utförde kontrollen inte heller kunde se in genom gasdimmorna. Men när dimmorna hade skingrats kunde det konstateras att näthinnan nog är fast på alla håll och kanter.

Min gamla ögonläkare sa år 2012, när jag senast var hos honom, att jag hade början till gråstarr i båda ögonen. Gråstarr utvecklas normalt väldigt långsamt så det var ingen panik. Men nu hade de här operationerna gjort att gråstarren tog fart i det opererade ögat. Så när gasen försvunnit helt och jag borde ha börjat kunna se igen, var min syn fortfarande suddig på det ögat och jag tycker den har blivit sämre under veckorna som gått. Nu har jag ställts i kö för en gråstarrsoperation. Köen är 3–4 veckor lång så operationen borde kunna göras ännu före jul. Efter det hoppas jag att jag återfår min syn i vänster öga. Annars kan jag inte jobba som översättare längre och inte skriva mina egna berättelser heller eller ens läsa böcker. Jag har inte läst en bok sedan i maj och jag brukar alltid sluka böcker under min semester. Ett liv utan böcker är inget liv! För att inte tala om att jag inte kan läsa korrektur på Manus.

Jag var sjukledig hela juni och juli och sedan tre veckor på semester i augusti. Nu när jag skriver det här är det den 7 september och min andra vecka i jobb har just börjat. Jag började jobba i tisdags, den 1 september, för jag tänkte att

det var bra med en mjukstart med en fyra dagars vecka och det var det nog också. På onsdagen översatte jag en text på en A4-sida och det gav mej fruktansvärd migrän bakom det opererade ögat. Jag hade försökt skärpa blicken i det ögat när jag tittade på min datorskärm och så överansträngde jag ögat. Nästa dag försökte jag att inte titta så noga på skärmen och emellanåt slöt jag det opererade ögat och tittade bara med det andra. Dessutom använde jag extra stor font och printade ut texten genast jag översatt en sida och läste korrektur på papper. Det gör jag annars också. Det papperslösa kontoret, som det talas så mycket om, det är inget för mej. Om jag ska välja mellan att slösa med papper eller göra mej blind eller till och med bara orsaka mej själv migrän, är valet väldigt enkelt. Ingenting kan ersätta synen. Jag har kommit till att om jag måste välja mellan t.ex. att vara halvblind eller halvdöv eller förlora hälften av något annat sinne, så offrar jag alla gånger vilket annat sinne som helst. Men jag vill ha synen på båda ögonen.

När man är van att öppna ögonen på morgonen och kunna se tänker man inte ens att det kunde vara annorlunda. Jag föll av en häst år 1994 och bröt lårbenshalsen i ena benet. Den skruvades ihop och jag gick tre månader på kryckor och var borta från jobbet hela sommaren precis som nu. De första tre veckorna när jag kunde gå normalt igen skuttade jag upp ur sängen varje morgon och fullkomligt strålade "Yess jag kan gå!" Men så blev det helt vanligt igen och jag glömde vara tacksam för att jag har ben att gå med (så där är det ju, ingen människa orkar vara tacksam jämt) men jag kommer ibland ihåg det och just i det ögonblicket är jag lite tacksam. Så jag hoppas det går likadant nu: jag får min syn tillbaka efter gråstarrsoperationen och så kan jag i flera veckor vakna varje morgon och tänka "YESS jag kan se!" Tills det blir helt vanligt igen ...

Och en sak till: jag blev opererad två gånger under ett veckoslut och jag var på ögonkliniken från lördag till tisdag och det kostade bara 148 euro. Jag har aldrig haft något emot att betala skatt men just nu älskar jag mina skatter. Det är just för det här bl.a. som vi har högre skatter. När det verkligen kniper finns räddningen där och den kostar inte ens just något. Det är kanske långa köer i bashälsovården men när man blir akut sjuk, då fungerar välfärdssamhället fortfarande. Dessutom, utöver att Mejlans ögonklinik kan sin sak, så var alla också supervänliga och trevliga. Vad kan man kräva mera än god vård och vänligt bemötande? Jag fick allt det. ■

Tack, Mamma och Pappa, för att ni alltid ställer upp, och tack Leskamyran för att du fanns där per epost den där natten på sjukhus när jag låg och gruvade mej för om jag kommer att bli blind. Du var ljuset i ändan av min nattsvarta tunnel.

I väntan på bussen

*Han står och väntar på bussen.
Annat folk jäktar till arbetet.
Han står stilla och väntar.
Molnen driver med vinden
och ändrar utseende varje minut.
Vågorna slår mot stranden och försvinner.
Människor arbetar på åkrar och i fabriker.
Det blir kväll.
Folk jäktar hem från arbetet.
Biografer och teatrar öppnar.
Himmeln ovanför städerna lysas upp av deras ljus.
Det blir natt.
Stjärnorna skymtar fram.
Han står stilla och väntar.
På bussen.*

*Det blir höst.
Gräset vissnar och löven faller.
Höststormarna ruskar de nakna träden.
Det blir vinter.
Tunga decembermoln täcker marken med snö.
I januari lyser stjärnorna kallt över honom, som de gjort i månader.
Stjärnorna är desamma som förr – frånsett några nya satelliter.
Han är densamma.
I februari gnistrar snön bländvit i solskenet.
Det bli vår.
Snön smälter bort.
Gräset spirar upp ur marken
och fåglarna kvittrar.
Han står kvar.
Och väntar.
På bussen.*

*Det blir sommar.
Blåbärsriset blommar.
Spindlarna spinner sina nät
under hans hatt.
Gäddorna slår i vassen.
Igelkottarna får ungar
som kryper över hans fötter.
Och tiden går.
Blåbären mognar.
Säden mognar.
Bönder på väg till sina åkrar för att skörda tar vägen förbi busshållplatsen
för att hälsa på honom.
Men han står inte kvar längre.
Han har tröttnat och gått.*

Nocturne

En sak som man inte väntar sig att höra på ett vetenskapligt möte är att en av ens kolleger just har dött.

När Radostina Manolova bad om vår uppmärksamhet just före sessionen om deterministiska tredimensionella strålskyddsberäkningar trodde jag att hon tänkte säga någonting om kvällens middag eller någon annan praktisk angelägenhet. När hon i stället sade att Natalia Markova hade drunknat under en badtur, troligen på grund av en hjärtattack, var det en chock.

Vi reste oss alla och stod tysta i en minut. Vad annat kunde vi göra?

Efter en dämpad middag gick jag ut och satte mig på hotellets veranda. Jag blickade österut mot Svarta havet. De tunga dyningarna, som tidigare under dagen kanske hade utlöst Natalias hjärtattack, rullade ljusröda och blekt azurblå under en molnfri, ljum kvällshimmel. En dödlig skönhet, lik en lättjefull tiger.

Jag hade inte känt Natalia närmare. Trots det var jag uppskakad. Det var ju inte meningen att sådant här skulle hända.

En dum tanke, insåg jag. Så jag grubblade på hur döden plötsligt kunde rycka bort oss mitt i våra vardagsbestyr. Tanken var egentligen mer medeltida än modern. I vårt antiseptiska århundrade ryggas vi tillbaka för blotta tanken på döden. Men när allt kommer omkring visste våra medeltida förfäder en del sanningar som vi saknar mod att se i vitögat.

Medan jag sitter där och ber till alla gudar som jag inte tror på att min familj skall förskonas plötslig död blir det mörkt. De andra hotellen utmed Zlatni pjasatsi – Golden Sands på engelska – glimmar av ljus, och från grannhotellet i söder hör jag Kycklingdansen. Men det är som om hela vårt hotell sörjer Natalia. Det skymtar inte ett ljus i något fönster, det hörs inte ett ljud.

Framför mig samlas mörka skepnader på stranden. Driven av en impuls som jag inte själv förstår stiger jag upp och sluter mig till dem. Jag ser Josef Marek och rör vid hans arm för att fråga honom vad som står på – och min hand går rakt igenom hans arm. Jag är inte förvånad, jag väntade mig något sådant sedan jag såg Natalia i folksamlingen. Jag rör min egen arm, och min hand går genom den också.

Fast vi ännu lever har vi också på något sätt blivit spöken, som samlats här för att hålla Natalia sällskap. Jag tittar på henne och ser sjögräs på hennes bleka ansikte och tång i hennes mörka, vattenstripiga hår. Jag vill trösta henne men hittar inga ord. Men hon ler, kanske hon anar min avsikt. Jag klappar

henne på armen – och den här gången går min hand inte igenom. Det förundrar mig, men kanske halvspöken som vi kan röra ett riktigt spöke.

Vi står där i tyst samförstånd med Natalia tills fullmånen går upp. Den blänker på det lömska vattnet, rakt igenom henne. Hon kastar oss en slängkyss och upplöses långsamt.

Plötsligt befann jag mig igen i min egen kropp. Huttrande av kvällskylan steg min återbebodda kropp upp från stolen på verandan och gick till sängs, medan min hjärna orubbligt vägrade att tro på vad mitt minne sade mig. Jag vågade aldrig fråga mina kolleger vad de hade upplevt den kvällen. ■

Tillägnad Ludmila Vasilevna Kohanovskajas minne, med tack till Thomas E. Kennedy för att ha initierat den här novellen och till Susanne Zweizig för att ha identifierat Kycklingdansen. Översatt från engelska av författaren. För andra verk av Frej Wasastjerna, se www.frejwasastjerna.net

Herr Ktonk i Padva

*Utskälld av en hundvalp
som närpå hotfullt äntrar
hans hyrda stugtrappa
räddas herr Ktonk med nöd och näppe
av den motvilligt ursäktande
unga grannmamman:
”den är bara 22 veckor
men vi ska hålla den kopplad, ursäkta”
Efter detta återstår bara exil
så långt borta på den nästan övergivna
kvällsstranden man kan komma*

*När låg han sist så här
och beskådade himlen mellan tallkronor?
Det är redan sent och blir allt senare
Enstaka måsar sveper förbi
som för att kolla om han ännu rör på sig
Jättefjädermolnet som sträcks
från Hangö mot Kimito minner om
Carpenters’ ”the velvet rose
of evening grows”
men dessvärre också om obekvämare
70-talsumgänge:
folk med herrgårdsfester
och skivor med skjutvapenljud*

*Många sträckor av hans liv har verkat
att mest följa Murphys regel
Men vågskvalpet vyssjar idag
Längs horisonten drar
ett vitt och ensamt segel
Långtifrån hörde Ktonk och hans eftermiddagsgäster
dundrande militärbåtar, eller var det
avlägsen åska? och närmare*

*vid simstrandscaf et uppe bland tallarna
– man g r inte s ker ens på semester –
den obevekliga trudelutten från en glassbil.*

Två besök på Leros

I ett brev daterat den 27 mars 1988 skrev Göran Schildt så här till mig från Leros:

”Vintern här har varit ovanligt regnig, men det är bra för vattensituationen efter flere år med nästan inget regn. Ön är grönare än någonsin och olika slag av vilda blommor slår ut i tur och ordning. Jag har inte varit någon blomsterfantast förut, men här kan man inte låta bli. De flesta eftermiddagar, när jag inte orkar sitta vid skrivbordet längre, ger vi oss ut på vandringar i bergen, möter herdar som visar oss spännande nya stigar, tittar in i de många små helgonkapellen som står helt ensamma i ödemarken, tänder ett vaxljus framför ikonerna eller sätter igång ett litet rökelsekar och vandrar sedan vidare. Havsbrus och avlägsna fårklockor hörs ständigt, vita bränningsbårder kantar klippstränderna, bergryggarna på Leros, grannöarna och borta i Turkiet tornar upp sig den ena bakom den andra, allt är rent och klart som på skapelsens första morgon. Det är troligen inte möjligt att finna en större kontrast än mellan Din New York-miljö och den här. Vi är djupt medvetna om att vi är privilegierade, att det är ett under att man ännu kan få leva som enda utlänning (på vintern) på en sådan ofördärvad ö. Utbytet är inte bara en djup glädje, utan också god sömn, hälsa och sinesfrid. Sistnämnda kommer också av de goda arbetsresultat jag här når.”

Jag hade då inte ännu besökt ön men under påsken fyra år senare fick jag vara där några dagar och tillsammans med Göran och Christine vandra längs bergssluttningarna han nämnt. Den våren var också ofattbart blomsterrik med veritabla panoramatavlor i granngult, vallmorött och djupt gredelint. Aldrig hade jag anat att naturen kunde uppbåda sådana vidsträckta konstverk. Matisse och van Gogh hade troligtvis svimmat av hänförelse inför färgprakten.

Leros, en av de Dodekanesiska öarna i det Ageiska havet, har blivit bekant för många nordbor sedan Göran och Christine Schildt kom dit och hittade en hemhamn för segelbåten Daphne. Görans böcker om seglatserna i den grekiska övärlden har fascinerat många läsare och gett intrycket att man känner den trots att den enda egna upplevelse kanske har varit begränsad till en veckas semester på Rhodos.

Dodekaneserna eller Tolvöarna är uppkallade efter de tolv största i en grupp om sammanlagt mer än 150 öar och skär. De ligger så nära Turkiets kust att man från Leros ser bergen därborta i klart väder. Leros är ändå på ett så långt avstånd att bara ett fåtal av dagens båtflyktingar når dit. I första hand kommer de till Kos där resurserna tryter för en sådan invasion, i synnerhet när ekonomin är vacklande och Greklands framtid är osäker.

Öarna har haft ett brokigt förflutet, bland annat varit en del av det osmaniska riket för att sedan bli erövrade av Italien år 1912. Först efter andra världskriget blev de igen grekiska och numera är det ingen tvekan om vilket land man besöker trots att man på Leros ser tydliga spår av den italienska eran i form av offentliga byggnader i tidstypisk stil. Äldre personer talar fortfarande italienska eftersom de i barndomen varit tvungna att lära sig språket men i affärer och tavernor är det numera engelskan som gäller för besökare som inte kan säga annat än goddag och tack på grekiska.

I Norden har vi ett idealistiskt förhållande till antikens Grekland där kulturen, som vi definierar den, har sitt ursprung. De grekiska gudasagorna och myterna känner vi lika väl eller kanske bättre än berättelserna ur Eddan. Det är kanske därför vi har svårt att fatta hur de moderna grekerna kunde ha förlösat sitt kapital så totalt för att försätta sig i en krissituation utan like.

Ändå, livet går vidare på Leros. Fiskebåtarna far ut och fångsterna som tas i hamn vid Agia Marina packas snabbt i styroxlådor för transport till fastlandet. Bläckfiskar köps av restaurangidkare som hänger dem på tork en stund innan de steks eller grillas. På avstånd ser de ut som trasor på en tvättlina. När man på närmare håll ser de långa armarna och sugfötterna är man glad att inte ha gjort närmare bekantskap med dem då man vadat i strandvattnet.

Jag är för evigt tacksam att ha fått vistas några dagar på Leros 1992 och uppleva lugnet i Villa Kolkis. Ett oförglömligt minne är promenaden till kyrkan tidigt på påskmorgonen då vi mötte kvinnor som bar stora bakplåtar på huvudet och när de kom närmare såg man att plåtarna var täckta med ännu obakade bröd. Vad var det här? Jag fick veta att det inte fanns ugnar i alla hus, eller inte stora nog, så man hade lånat plåtar av bagaren och dit bars de för att få bröden gräddade, kanske just medan gudstjänsten pågick. Eftersom det hör till saken att komma till mässan utan att ha ätit något, bjöds efteråt fat med brödbitar. Många som kommit dit hade antagligen en lång väg hem och lite näring utöver nattvarden var välkommen.

När jag igen hade möjligheten att komma till Leros var det med Arbis som ordnade en resa med kursverksamhet där i april 2015. Jag valde att delta i fotografigruppen och fick mycken nyttig information både av kursledaren Magnus Lindberg och av flera avancerade fotografer som deltog. De delade frikostigt med sig och gav goda tips om hur man bäst använder kameran.

Här vill jag nämna Göran Schildts Rolleiflex som han hade med sig under alla seglatser på Medelhavet och tog bilder värda en yrkesfotograf. Då var det svartvit film det gällde och inte heller med den fick man slösa. Följaktligen tog han bara ett foto av varje objekt och resultaten var utmärkta. Många av dessa fotografier finns avbildade i hans böcker men speciellt viktigt har det varit att se dem uppförstorade på utställningar där man verkligen kan beundra kompositionerna.

Den andra Lerosresan bjöd på solsken och blåst till den grad att utlovade båtfärder måste inhiberas men ön utforskades till fots och med buss. Vi besökte borgen Kastro på en av öns högsta berg och därför synlig vida omkring, till och med fasadbelyst under mörka kvällar. Den byggdes på 1000-talet och har liksom ön en varierande historia och har bevarats. Där finns ett museum och en kyrka som besöks lika väl av turister som öbor. De som orkar kan vandra upp längs en brant väg med otaliga trappsteg men det finns bilväg också. Många gamla väderkvarnar längs bergsryggen har restaurerats men gör numera endast nytta som pittoreska blickfång.

Tack vare Christine Schildts generositet fick Arbisgrupperna också besöka Villa Kolkis och höra hur huset införskaffades och om strapatserna med att etablera sig där. För många kan detta ha varit en av höjdpunkterna på resan. För mig var det ett kärt återseende och när jag kom hem visade det sig att ett av fotografierna jag tagit av en stor lerkruka med omgivande krukskärvor i trädgården var förvillande likt det jag tog under påsken 1992 och sparat i album som man gjorde på den tiden.

På Leros såg man inte då mycket av den ekonomiska krisen i Grekland för överallt målades och rustades det för den kommande turistsäsongen. Där emot fanns där visserligen hus med flagande rappning, dörrar som hängde på rostiga gångjärn och balkonger man kunde riskera livet att gå ut på. Skyltar med orden "For Sale" fanns uppspikade med direktiv hur man kunde nå säljaren. På fastlandet kan situationen vara sämre än på öarna där så många får sin utkomst av turismen och fisket. Det odlas grönsaker, potatis och frukter. De flesta hus har sina egna citron- och apelsinträd.

År 1998 skrev Göran: "Nu ropar Christine att lunchen är färdig, jättelika svarta oliver, löskokta bondägg som grannen skänkt oss, grön sallad från en annan grannes täppa och tullfritt importerad italiensk salami. På kvällarna dricker vi rezina med vår trogne gamle vän Jorgo." Honom minns jag väl från mitt första besök, en jovial mångspråkkunnig man. Han hade upplevt den italienska tiden och också varit bosatt i Egypten i sin ungdom.

Det intressanta med Jorgo var hans tekniska begåvning och uppfinningsriktighet. Han hade bland annat konstruerat en olivpress där oljan rann ut i kombinerande kärl delade i 90 % och 10 %. De av Lerosborna som ville ha sina

oliver pressade hos honom tog hem 90 % av oljan och den mindre delen behöll han som lön för mödan. Inga pengar bytte hand. Jag fick se hans verkstad som i första ögonblicket tedde sig som ett skrotupplag, men han kunde lägga sin hand på varje enskilt verktyg trots den synbarliga villervallan och berättade glatt vilken nytta han hade av vart och ett av dem.

Under mitt senaste besök talade jag med Antonis Ntallaris, till yrket posttjänsteman som också är en välsjungande trubadur. Han fungerade som vår ciceron under en vandring från Platanos till Agia Marina. Jag frågade honom om Jorgo och fick veta att denne, liksom Göran, är hädangången – förhoppningsvis till en himmel med verktyg i långa rader som han kan glädja sig åt att utnyttja.

Utanför barer och tavernor sitter äldre män med väderbitna ansikten vid kaffekoppar och ouzoglas och samtalen tycks pågå i timmar. Dessa platser är deras vardagsrum för daglig samvaro. Under vår vandring gick Antonis ett slag och pratade med sin egen far som satt utanför ett av kaféerna i hamnen. Dit kommer den gamle mannen dagligen vandrande från sitt hus uppe på en kulle, sitter ett par timmar, pratar med förbipasserande och följer med aktiviteterna i hamnen tills hans andre son kör hem honom igen med bil uppför den branta sluttningen.

Man ser gamla svartklädda kvinnor på köksstolar i dörröppningarna. De byter några ord med de yngre som går förbi med barnvagnar och matkassar. Det är så som livet har försigått här och har visats upp i svartvita filmer man minns. Någon spontan Zorbadans i det fria upplevde vi inte på Leros men nog en variant på kulturcentret Artemis där det bjöds på mat och musik. När dansen började var de yngsta bland pojkarna i ringen knappast mer än tio år men förde sig vigt och rutinerat bland de vuxna. Rytmen var omisskänlig och fanns tydligt inprogrammerad i kroppen från födseln. ■

Välsignade morgon

*Välsignade morgon
med lycklig ovetskap om
när*

*Välsignade kväll
med tacksamhet att
inte ännu idag*

Recensioner

Recensionen på s. 94 har skrivits av Gurli Liljeström och den på s. 95 av Maj-Britt Paro. De övriga av Petra Österman.

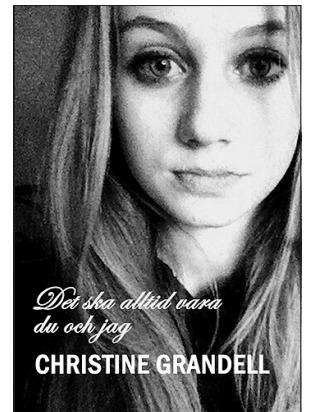
Det ska alltid vara du och jag

Christine Grandell: *Det ska alltid vara du och jag*. Roman, utgiven på eget förlag, 2015. Kontaktuppgifter: christine.grandell@kolumbus.fi

Christine Grandells roman *Det ska alltid vara du och jag* är en mångfasetterad bok med intressanta intriger. Den gemensamma nämnaren är rädsla av olika slag, rädsla för otrygghet och utanförskap, rädsla att visa sorg. Dolda sanningar och svek vävs ihop till en spännande historia. Ensamhet och sökande efter gemenskap präglar den faderslösa Elis vars liv påverkats av anklagelser och orättvisa beskyllningar. När personer, som känts pålitliga och tillitsfulla, sviker honom blir sanningen för tung att bära. Mötet med Linnea väcker nya frågor.

Sökande efter sanningen går som en röd tråd genom boken. Skam och utanförskap styr de faderlösa personernas handlingar. Grandell behandlar här ämnen som är ytterst angelägna. Rädsla av olika slag och skam är känslor vi sällan bearbetar.

Romanen är välskriven, med korta meningar och ett vackert språk. Den är synnerligen läsbar och stämmer till eftertanke. Efter avslutad läsning sitter man och begrundar. Det är en bok som berör. ■

Ord som bildar bro

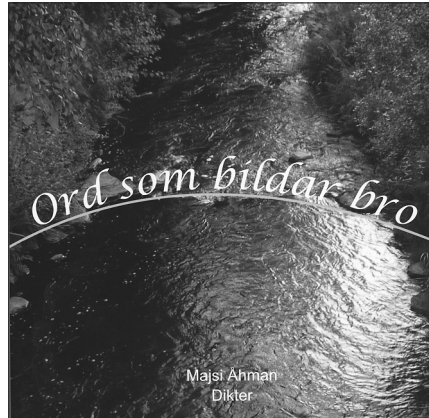
Majsi Åhman: Ord som bildar bro. Utgiven på eget förlag, 2014.

På en stor portion livserfarenhet grundar sig Majsi Åhmans diktsamling *Ord som bildar bro*. Vid 80+ är hon ett levande bevis på hur åldrandet vidgar perspektiven och bildar grund för en avklarnad bild av den långa räckta ögonblick vi kallar livet.

Majsi Åhman har tidigare gett ut tre samlingar med ordspråk, talesätt och motton. I *Ord som bildar bro* når hon på ett nytt sätt ett mycket personligt tilltal. Hennes dikter och aforismer har kommit till under femtio år och går djupt in i själens skrymslen under tider av allt från vardag till kris.

Boken är finurligt indelad i kapitel från Natur- och Tankekapitel via Rött, Svart, Grått, Mångsidigt och Känsligt kapitel till Sista kapitlet. Redan i den detaljen ser man en glimt av den humor som färgar Majsis tankevärld. Som en röd tråd i texterna lyser hennes tro på öppenhet, tolerans och gemenskap.

Majsi Åhman har gett ut boken på eget förlag. Kontakta Majsi per tfn 050 555 9092 eller e-post majsi@kolumbus.fi ■

Refug

Kurt Högnäs: Refug. Dikter och prosadikter. Schildts & Söderströms, 2015.

84 år gammal och högaktuell. Det är inte säkert att Kurt Högnäs tänkte på båtflyktingarna som försöker ta sig över Medelhavet, men den första dikten i *Refug* beskriver mycket bra deras öde:

*Färjan hade fört oss över.
Men det vi skymtade av land mellan slöjorna
låg kallt och obebott.
Vår farkost skrapade mot bottnen
och vi uppmanades att kliva ner i det grunda vattnet,
som var just så mörkt som man antytt
på den sida av floden som vi lämnat bakom oss.
En grupp som stigit ner i vattnet försvann ur sikte
innan någon av oss förstod vad som hänt.
Vi var av allt att döma framme,
men ändå inte iland.*

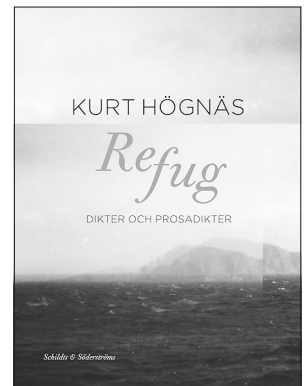
Också Högnäs är en resenär. I en recension i *Ny Tid* anklagar recensenten Högnäs för att vara en privilegierad vit man. En dikt som utspelar sig i Mexico City ger emellertid en antydning om att det inte är alldeles lätt att vara en vit man.

Förutom om resor skriver Högnäs om naturen och särskilt om skärgården. Jag tycker mycket om den här dikten som jag antar beskriver övergången från vinter till sommar:

*På en udde
skar ett sågverk luften i bitar,
man hörde nästan dunsarna
när de föll.*

*Men maskrosorna
klarade hela vägen hem genom maj lysande i gult*

*som om man
bara sprang över från värld till värld.*

Det är väl oundvikligt att döden också är ett tema:

*Så
tar larmet slut.*

*Men någonstans dansar
skogarna.*

*När man på öarna ger sig ut
för att trampa hav.*

Kurt Högnäs fick mycket beröm för sin förra diktsamling *De bronsblå solarna* (2011), men även *Refug* är ställvis mästertlig.

*Bortom ord,
i stenkistor under bryggorna,
ligger tystnaden som en sjunken tonart
där en gång ljuset rörde sig
med sådan lätthet
att endast mycket små fötter
höll jämna steg.*

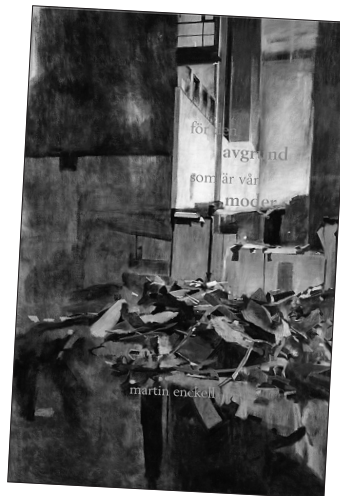

Glipor av ljus i mörkret

Martin Enckell: för den avgrund som är vår moder. PQR, 2015.

Någon bränner skräp i den varma sommarkvällen och det doftar som i Indien. Jag kommer in på rätt våglängd för Martin Enckells senaste diktsamling *för den avgrund som är vår moder*, som delvis utspelar sig i Indien.

*jag deserterade
ut ur dig, ut ur mig själv, hit
där hibiskusens blommor, och där kråkor
skrävar i gryningen och där det ryker ur högar
av avskräde, och där det doftar av jasmin från girlanger
som säljs invid templen jag inte får beträda,
jag deserterade för att få andas ...*

Martin Enckell skriver om världen ”som tillhör/lika mycket åkertisteln och påfågelögat/och albatrosserna vid Kap Horn/och stjärnhimlen och schakalerna/på vägen till Damaskus”.

Dikterna har kommit till i Indien, S:t Petersburg och Geta på Åland, där han tillbringar sina somrar i sin farfars stuga.

Dikterna är som vanligt mörka, och man börjar ana en förklaring till detta mörker. Diktjagets far skyr ljuset: ”varje gång jag försökte berätta/hur skoldagen varit/berättade du att du hatade solen”.

*du hade min mor som gisslan
när du bad mig gå med bud
till dina älskarinnor,
ditt kalifat sträckte sig
från mörker till mörker
över en otro, över en öken
som du vårdade,
även in i mig*

Martin Enckell beskriver i en intervju för Ålands radio diktsamlingen som ”ett slags jakobsbrottnig med min far eller fadersgestalten, inkluderande gud,

som spökar på olika håll i diktsamlingen”.

Han säger också att det är ”ett försök till försoning”. Åtminstone momentant ett lyckat försök. Dikten som börjar ”älskade far” andas kärlek.

*älskade far,
jag är skyldig dig
vackra minnen,
jag är skyldig dig somrar,
skyldig dig solvarma hällar,*

*jag är skyldig dig
doften i en kantstött emaljmugg
halvfull med smultron och till brädden fylld av lycka*

Martin Enckell säger att hans strävan är att få in ens glipor av ljus, t.ex. genom att skriva om naturen. Och man kan ana ljuset i slutet av tunneln.

Enckells tre senaste böcker har kommit ut på åländska PQR, som dessvärre håller på att sluta då förläggaren Ben Johans går i pension. I bakfickan har Enckell sitt eget förlag Kain. ■

Mörkrets änglar

Benjamin Laustiola: Mörkrets änglar. Scriptum, 2014.

Staffan Bruun har fått en konkurrent i Benjamin Laustiola. I Laustiolas (f. 1971) andra kriminalroman *Mörkrets änglar* får vi en inblick i prostitution och droghandel. Vi får besöka bland annat Thailand, Kina, Somalia och Turkiet, Ryssland inte att förglömma. Så här står det i baksidestexten: "Det är en våldsam händelsekedja av prostitution, droghandel och hämnd som leder djupt in bland skuggorna på Helsingfors bakgator. Där rör sig också en hemlig agent och en ljusskygg minister."

Det är en spännande och välskrivna deckare som man slukar i sommarvärmen. Jag varnar dock för starka scener. Här är ett litet smakprov, blunda alla känsliga:

"Shanghai – Wu Xing tittade förvånat på kuvertet som låg på hans skrivbord. Hans assistent hade tydligen lagt det där medan han var ute på lunch. Han tog upp kuvertet och vägde det i handen. Formen var ovanlig och kuvertet vägde nästan ingenting. Fyllt av onda aningar öppnade han det och tömde ut innehållet på bordet. Förfärad drog han efter andan.

Framför honom låg en del av ett finger. Med darrande händer grävde han i kuvertet och hittade ett papper. Han vecklade ut det och läste den engelska texten: 'Wang Ming hälsar.' "

Här finns våldtäkter, misshandel och mord. Så här kan det låta:

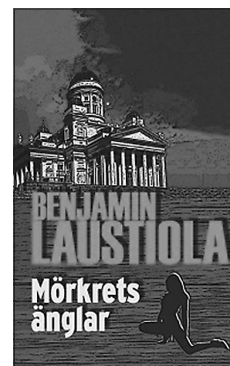
"– Åk till Mogadishu. Sök upp fartyget och de överlevande. Gör slut på alla. På allt. Du har fria händer.

Wang Ming var nöjd. Han gillade att ha fria händer."

Här finns också humor, svart, mycket svart, humor: "Chrusenko var sur. Det var verkligen inte bra för affärerna om kvinnorna dog innan de ens hann över gränsen."

Gud ske lov finns här också en kärlekshistoria. Det behövs som motvikt till allt våld.

På skrivarkurser får man ofta rådet att stryka den sista raden i en dikt. Eventuellt kunde det gälla också för deckare, dvs. stryk det sista eller de sista kapitlen. Alla trådar behöver kanske inte knytas ihop. Jag skulle ha behövt ett personregister, hade lite svårt att hålla reda på alla ryska poliser och skurkar.

”–Har jag någon kontaktperson?
–Nej. Jag känner inte dej. Inte någon annan heller.
Fedotenko höjde sitt glas.”

Benjamin Laustiolas första bok hette *Nattens väktare* (2001). De flesta känner kanske till att han också var Taxichaufför Lindgren i Hbl:s nedlagda månadsbilaga Volt. Känslan för Helsingfors på natten har han fått från taxikörandet. Resten är research, inlevelseförmåga och fantasi. ■

”Sorgen är ögons skuggor på vägen”

Heidi Sjöblom: Hur vaggar man ett barn. Schildts & Söderströms, 2014.

Hur vaggar man ett barn/när man själv behöver vaggas frågar Heidi Sjöblom (f. 1976) i sin senaste diktsamling *Hur vaggar man ett barn*, den andra sedan debuten för 15 år sedan. Hon skriver om den trygga, monotona vardagen: ”samma bänk, samma människor, samma tid, varje dag / fågelungar på rad”. Hon skriver om barnet:

*Solen som en flat tallrik i din hand
En frisbee som du kastar upp mitt i skogen
Röd vandrar den där mellan tallarna
Det är eftermiddag
Vi kan inte säga att ingenting
förändrats, även om vi vill*

Allt förändras hela tiden och drömmarna blir ofta mardrömmar:

*Båten seglar in mot ett hav som drunknar i en svart himmel
Ingen står på andra sidan*

*Vår dröm var människor som skulle ta emot oss vinkande
med vita vimplar*

Sjöblom skriver vackert om sorg och döden:

*Han finns i många minnen
Jag vet inte om vi finns i hans
Liljekonvaljerna är nu som vackrast
Vinden doftar parfym
Allt är som det ska*

Poeter använder ofta genomgående gemena i stället för versaler, men Heidi Sjöblom gör tvärtom. Det är ovant med alla stora bokstäver i början av raden och ibland mitt inne i texten: ”När hopen av ballonger rymmer iväg / lyfter jag Med”. Ett annat exempel: ”Hösten Avklädd”. Det ger ett lite räddigt intryck.

Diktsamlingen är också annars ganska ojämn, alla dikter håller kanske inte för publicering. Men här finns också mycket bra. Dikten som handlar om hur det känns att vara tvungen att flytta (tydligen från Tölö dessutom) är en av

dem, och följande dikt är så bra att den ger en kalla kårar:

*När vi låg i hästhagen och kisade mot solen
medan hästarna betade
förstod vi aldrig att det var den stunden som var något värd
Vi läste Veckorevyn och
våra tankar fanns någon annanstans och
vi avundades de vackra målade kvinnorna på omslagen
som om vi var ett med dem*

Nu räknar jag dagarna i kalendern bakåt På graven lyser tända ljus

På golvet ligger några gamla Mitt Livs Novell

*de får ligga där i 20 år till Fortfarande befinner vi oss i början
av våra liv*

Vemodiga och hotfulla noveller

Mårten Westö: Som du såg mig då. Noveller. Schildts & Söderströms, 2014.

I Mårten Westös (f. 1967) novellsamling *Som du såg mig då* ”gäller det livet: att förändra det innan det är för sent. Eller låta drömmarna dö och acceptera att inget blev som man tänkt sig”.

Det handlar om relationer, våldsamma relationer med besöksförbud. Någonstans kan man ana rubrikerna i kvällspressen om kidnappningar och slagsmål. Flera noveller kretsar kring gymmet och kroppsbyggarkretsar, vilket kanske blir lite tjatigt.

Det handlar om tvåsamhet, relationer som tar slut, som i den kanske bästa novellen *Riksväg ett*, där perspektivet växlar mellan kvinnan och mannen. Det första citatet är kvinnans, de två andra mannens.

”Och plötsligt tänker jag på explosionerna i vintras, sprängningarna vi kände ända in till oss när de trängde djupare ner i berget för att röja plats för den nya parkeringen. Hörde han dem någonsin, alla dessa nedräkningssignaler? Det var nedräkningen av vårt liv, den hade redan börjat. Men han märkte ingenting. Eller så bara spelade han oberörd. Ibland var krevaderna mer diffusa, man noterade dem knappt. Men konsekvenserna är ändå desamma, även om man inte skulle få syn på dem förrän långt senare.”

Det handlar om tidens flykt, orter som stänger och barn som växer upp. Nostalgi är det rätta ordet.

”Jag går bort en bit på stigen, strosar runt en stund och sparkar upp grus och mossa, känner den första regndroppen landa på kinden. En bit bort står en vind och sönderrostad klätterställning. Där brukade flickorna klänga omkring i högsommarvärmen medan jag satt nere vid sjön och läppjade på blasligt kaffe ur en sladdrig pappmugg. Var jag någonsin lyckligare än då? Det är tveksamt. Jag visste bara inte om det.”

Mårten Westö skriver mycket insiktsfullt om när barnen flyttar ut.

”... plötsligt står man där i ett ekande halvtomt flickrum, man för handen över ett slitet fotografi och känner hur något skaver i en, och man övermannas av en helt ny känsla som man varken kan behärska eller benämna. Och medan man står där och sväljer, inser man med ens att man kanske inte alls ville ha den där friheten, egentligen, för just nu känns den bara jobbig och påträngan-

de med alla sina krav och förväntningar, och man begriper plötsligt att allt det där som man såg framför sig och gick och trånade efter bara var en hägring som vi alla jagade med samma hängivenhet och blinda förtröstan, utan att inse att belöningen, den fick man under själva resan, även om man aldrig riktigt fattade det.”

Det är tio år sedan Westös förra novellsamling *En sorts värme* (2005) och jag håller med Hbl-recensenten Arne Toftegaard Pedersen som undrar om Mårten Westö någonsin skrivit bättre. Även om jag själv ändå tycker mest om Mårten Westö som poet. Senaste diktsamlingen *Nedslag i hjärtats diktatur* kom 2008.

Litet malplacerade känns de rikssvenska uttrycken, tunnelbana, mil, tubsockor, plastfarsa, subba, sunkig m.fl. eftersom vi så tydligt befinner oss i Finland. Även tacklistan i slutet i bästa amerikansk stil känns lite konstig i en novellsamling. ■

Zon

Heidi von Wright: Zon. Schildts & Söderströms, 2014.

Heidi von Wright (f. 1980) leker med orden. Diktsamlingen *Zon*, hennes femte, inleds med orden "omtanken om tanken". Hon skriver annorlunda naturdikter:

*löven värmer mig
där jag ligger
när jag ligger
här bland buskarna
bildar mig
en uppfattning*

Men också mer konventionella, förutsägbara naturdikter:

*en fluga flyger
genom rummet
väntar
en varmare årstid*

Och alltid lyckas ordleken inte riktigt: "formulerar om omformulerar" är ju samma sak.

Ofta ter det sig lite väl enkelt, men en del formuleringar är intelligenta: "undviker detaljer / tänker utvilade tankar".

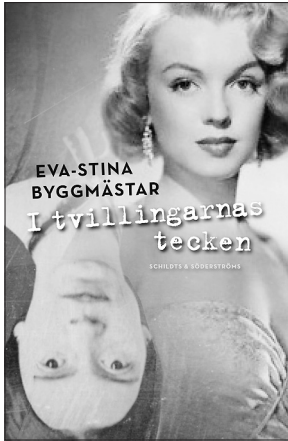
Heidi von Wright skriver minimalistiskt, tankarna går till mästaren Tomas Mikael Bäck. von Wright skriver helt okej dikter, men här ställs man igen inför "problemet" att våra äldre diktare är så otroligt bra (och många) att de yngre diktarna onekligen hamnar "i skuggan av skuggan" av dem, för att låna ett uttryck från Zon. Men det är bra att de håller ut.

*övar målmedvetet
tålamodet*

*planterar allt möjligt
inget gror
slår rot
tar det
med ro*

Tvillingsjäl

Eva-Stina Byggmästar: I tvillingarnas tecken. Schildts & Söderströms, 2015.

Eva-Stina Byggmästar (f. 1967) är vår mest produktiva poet som varje år utkommer med minst en ny spännande diktsamling. Hon förnyas sig också hela tiden. I fjol var det kärleken till skogen i *Barrskogarnas barn*, och i år är det kärleken till Marilyn Monroe (och Emily Dickinson). Har en känsla att den senare kanske är ett alibi för kärleken till den första. Det är tur att Byggmästar är kvinna för en man skulle aldrig komma undan med en diktsamling där han förklarar sin kärlek till Marilyn, nå kanske en full Bosse Hellsten. Men han har så vitt jag kommer ihåg inte publicerat några Marilyn-dikter. Den enda svenska Marilyn-dikten jag känner till sedan tidigare är av Tua Forsström. Tyvärr är den för lång för att återges här men läs den i *Snöleopard* (1987) eller samlingsvolymen *Jag studerade en gång vid en underbar fakultet* (2003).

Byggmästar har inspirerats av boken *Fragment* med utdrag ur Marilyn Monroes (1926–1962) efterlämnade dikter, dagboksanteckningar och brev. Diktsamlingen innehåller många citat av Monroe: ”Ja, visserligen landstiger man på månen, men ingen verkar intresserad av det bultande människohjärtat.”

*Det var bra att jag fick lära mig
något om månen när jag var barn,
säger du.*

*Men det är ju något
av blond måne över hela ditt väsen,
det är något som har med nattens ljus,
galaxer, fixstjärnor och med det glittrande
havet att göra –*

*med allt det som sker
under ytan.*

Marilyn ser också ut att bada i månljus på det lockande omslaget av Elsa Wohlfahrt Larsson.

Emily Dickinson är däremot rödgremlin. Elementet eld kommer in i den andra delen. Författaren ska locka ut Emily på en åktur:

*rödrävsboan ligger helt rätt
och nonchalant om halsen
när jag kör,
genom den eviga slätten,
som om jag var på väg någonstans.*

*Den lilla sportbilen är också röd –
jag vill att allt i mitt liv ska vara rött
och levande.*

Vid en finsk insjö låter hon Dickinson deklamera:

*Wild nights! Wild nights!
Were I with thee,
Wild nights should be
Our luxury!*

Hela boken andas sinnlighet:

*Jag har fönstret öppet,
för att vinden försiktigt
ska kunna ta tag
om gardinens midja
och dra den till sig
i en ömsint kyss.*

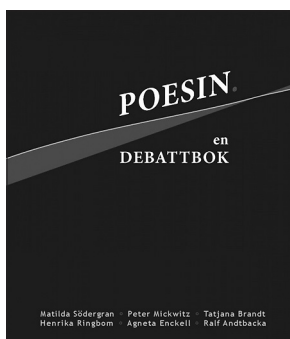
Nästan alla recensenter har fallit pladask för *I tvillingarnas tecken*. Så här skriver Peter Nyberg i *Ny Tid*: ”I tvillingarnas tecken går att se som en form av sammanfattning och höjdpunkt på Eva-Stina Byggmästars poesigärning. Men boken är också en ingång om läsaren vill ha smakprov på diktarens olika sidor.” ■

Den hotade lyriken

Ralf Andtbacka, Tatjana Brandt, Agneta Enckell, Peter Mickwitz, Henrika Ringbom & Matilda Södergran: *Poesin. En debattbok*. Ellips förlag, 2014.

Ursel Allenstein, Ralf Andtbacka & Peter Mickwitz (red.): *27 år, elva poeter, en antologi*. Schildts & Söderströms, 2014.

Lars Huldén: *Kroppen sig framåt lutar*. Schildts & Söderströms, 2014.

Tuva Korsströms i övrigt förtjänstfulla litteraturöversikt *Från Lexå till Glitter-scenen* (2013) fick hård kritik för den godtyckliga behandlingen – eller icke-behandlingen – av lyriken. Ett år senare utkom *Poesin. En debattbok* på Ellips förlag och *27 år, elva poeter, en antologi* på Schildts & Söderströms, med till största delen samma poeter. Antologin ger smakprov på poeternas röster och en presentation skriven av Fredrik Hertzberg. I debattboken debatteras poesins, och särskilt den finlandssvenska poesins, villkor. Man kan kanske säga att böckerna kompletterar varandra, med förbehållet att det än en gång är minst lika många poeter som saknas som de som får vara med.

Tatjana Brandt skriver att det poetiska språket mer än någonsin är en dissidentverksamhet. Hon konstaterar att poesin har blivit mycket mer osynlig i Finland än i övriga Norden. Här kunde man tillägga att det här särskilt gäller den finlandssvenska poesin.

Vad kan man då göra för att rädda den finlandssvenska poesin? Henrika Ringbom föreslår att Schildts & Söderströms anställer en lyrikredaktör. Ralf Andtbacka betecknar förslaget som en utopi. Samtidigt konstaterar han att en lyrikredaktör skulle höja genrens status.

Andtbacka skriver att förlagen borde signalera att poesi är en ”omistlig del av verksamheten”. ”Och då räcker det inte bara med att fortsätta ge ut lyrik; poeterna bör få en uppbackning som omfattar hela processen från manusbearbetning till marknadsföring.”

Själv skulle jag önska att det gavs ut mer lyrik. Det finns så många intressanta poeter som vi inte har fått höra något från på länge. Jag misstänker att de nog har skrivbordslådorna fulla.

Många läser inte poesi för att de inte förstår den. Andra vet att de inte behöver förstå, det räcker med att känna. Ett kapitel i debattboken har rubriken *Om obegripligheten*. Men ingen fara, Henrika Ringbom slår fast att det inte finns några fel sätt att läsa dikter på. Här passar det med en kortdikt från *Kroppen sig framåt lutar* (2014) av Lars Hulden: ”Vet du inte heller vad en jumb är, / var lugn. Ingen vet.”

I den 89-åriga skaldens diktsamling finns ett kapitel som heter *Grunderna i poetiken*:

*Poesin som skulle rädda världen
blev allt mindre läslig, men den fanns, den fanns!
Räddade inte världen, men fanns!* ■

Innehåll

<i>Ursula Vuorenlinna</i>	Till läsaren	3
<i>Iris Backlund</i>	Tysta tyger.	4
<i>Tibu Borgstén</i>	Jag sträcker mig.	8
	Tacksamhetens rum	9
	I samma rum.	10
<i>Agneta von Essen</i>	EU då det föddes	11
	Lätta tankar som lättat ankar	13
<i>Ann-Marie Forsberg</i>	Till minnet av en liten grå kanin.	15
	Skogsinsikter.	16
<i>Gitta Hallakorpi</i>	Spottloskan.	18
<i>Ann-Mari Lindberg</i>	Rödbergen – mina barndomskvarter	22
<i>Gerd-Peter Löcke</i>	Midsommarn i Småkrafs	24
<i>Elisabeth Morand</i>	Sommarn blåser grön i Normandie – ett minne	34
	Skolgossen Paul Nicolay i Eutin bland skaldar och lärda.	38
<i>Barbro Rautelin</i>	8.2	43
	21.2	44
	3.4	45
	20.7.	46
<i>Monika Riihelä</i>	Att lyssna och anförtro	47
<i>Elisabeth Sandelin</i>	Kåseriblogg	50
	Tritonen	51
<i>Catherine Sid</i>	Sviten: Nanosekunder	55
	1. Stuga-Mys-Blues.	55
	2. Tallarnas tro	56
	3. Vårstorm.	57
	4. Fotspår i sanden.	58
	5. Café	59
	6. Byta jobb	60
<i>Rainer Silfverberg</i>	Manchuriets kullar.	61
<i>Marianne Ståhlberg</i>	Dikter från en kurs i poesi.	69
	Positivt och negativt	73
	Poetiska ord / ej poetiska ord	74
<i>Ursula Vuorenlinna</i>	Det stora ögonäventyret.	78
<i>Frej Wasastjerna</i>	I väntan på bussen.	83
	Nocturne.	85
<i>Martin Westman</i>	Herr Ktonk i Padva	87
<i>Solveig Williams</i>	Två besök på Leros	89
<i>Majsi Åhman</i>	Välsignade morgon	93

Recensioner

<i>Gurli Liljeström</i>	Christine Grandell: Det ska alltid vara du och jag	94
<i>Maj-Britt Paro</i>	Majsi Åhman: Ord som bildar bro	95
<i>Petra Österman</i>	Kurt Högnäs: Refug. Dikter och prosadikter	96
	Martin Enckell: för den avgrund som är vår moder	98
	Benjamin Laustiola: Mörkrets änglar	100
	Heidi Sjöblom: Hur vaggas man ett barn	102
	Mårten Westö: Som du såg mig då. Noveller	104
	Heidi von Wright: Zon	106
	Eva-Stina Byggmästar: I tvillingarnas tecken	107
	Ralf Andtbacka, Tatjana Brandt, Agneta Enckell, Peter Mickwitz, Henrika Ringbom & Matilda Södergran: Poesin. En debattbok . . .	109
	Ursel Allenstein, Ralf Andtbacka & Peter Mickwitz (red.): 27 år, elva poeter, en antologi	109
	Lars Huldén: Kroppen sig framåt lutar	109